

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 50.

Fredagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 16 och 17 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr *F. A. Boström* af sjukdom är förhindrad att under de närmaste dagarne delta i riksdagens förhandlingar intygas härmed.

Stockholm den 23 maj 1907.

Sven Wallgren,
legit. läkare.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 185, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar;

n:o 186, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befogenhet för riks försäkringsanstalten att för arbetare, som af anstalten försäkras för olycksfall i arbete, upptaga försäkring jämväl för olycksfall, som inträffar utom arbetet;

n:o 187, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag i visst fall till aflönande af småskollärarynna; samt

n:o 188, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkten 30 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om förändrade bestämmelser angående aflöningen för vissa extra ordinarie examinerade folkskollärare.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 179, angående tullbevillningen;

n:o 180, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råännen;

n:o 181, angående tiden för ikraftträdandet af tilläggsafgifter för brännvin, tillverkad af majs m. m.;

n:o 182, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin; samt

n:o 183, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frihamn och om frilager.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 190, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan träd.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 165, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående telegrafverkets utgiftsstaten för år 1908 m. m.;

n:o 166, i anledning af väckta motioner i fråga om undersökning af Sveriges tillgångar af malmer, stenkol m. m.

n:o 167, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Konungen, i fråga om statsbidrag för folkskoleändamål till kommuner, som äro synnerligen betungade af beskattning för skolväsendet;

n:o 168, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien, samt

n:o 169, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; äfvensom lagutskottets memorial:

n:o 71, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarna, dels ock sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner; samt

n:o 72, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdön på landet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 145—164 äfvensom sammansatta stats- och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden och memorial n:is 13—15.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 11 af fjärde hufvudtiteln gjorda framställning i fråga om ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och beskrifning öfver enskilda och kommuner tillhöriga mera betydande vattenfall i landet m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning och utredning rörande landtarbetarnas lefnadsförhållanden. *Om utredning rörande landtarbetarnas lefnadsförhållanden.*

Sedan Andra Kammaren, med bifall till sitt fjärde tillfälliga utskotts hemställan med anledning af en utaf herr *Carl Lindhagen* i ämnet väckt motion, n:o 161, för sin del beslutit att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om lämpligaste sättet för åstadkommandet af en undersökning och statistisk utredning rörande landtarbetarnas lefnadsförhållanden samt framläggande för Riksdagen af de förslag, som med anledning däraf kunde synas påkallade, hade detta beslut delgifvits Första Kammaren, och hade denna kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, som i nu föreliggande utlåtande hemställt, att Första Kammaren behagade biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Wennberg: På grund af skäl, som jag icke vill trötta kammaren med att anföra, anhåller jag om afslag å utskottets hemställan.

Herr Stephens: Det förefaller mig, som om den begärda utredningen icke är af behovet påkallad. Visserligen är det sant, att Riksdagen tidigare beslutat införandet af arbetarstatistik, men denna statistik har dock gått ut på något ändamål, hvilket hufvudsakligen varit att bereda arbetarna fördelar. Dessa fördelar hafva också varit sådana, som kunnat åstadkommas. I öfverensstämmelse härmed har

Om utredning äfven Kungl. Maj:t vidtagit åtgärder samt anordnat statistik rörande rörande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.
(Forts.)

industri-arbetarna. Dessa arbetare äro mera beroende af sina husbönder än landtarbetarna och således mera i behof af skydd. De arbeta mången gång i trånga lokaler, omgifna af hastigt roterande remledningar och transmissioner, hvarest de få inandas osund luft, blandad med damm af affall från arbetsmaskiner och bearbetade materialier, hvartill kommer att i de flesta fall arbetarna bo mycket trångt, då industri-etablissementen ofta äro förlagda i stora städer eller i deras närhet. De äro således på många sätt utsatta för faror, hvarför åtgärder behöfva vidtagas för att förbättra deras ställning.

Men, mina herrar, så är icke förhållandet med landt-arbetarna. Dessa hafva sitt hufvudsakliga arbete i friska luften, deras bostäder äro i de flesta fall deras egna. Alla småbönder bo som regel i egna hus och kunna där själfva inrätta sina lefnadsförhållanden. Många torpare, som äga husen å torpen, kunna äfven så göra, och andra af dem, som icke äga husen, disponera dock öfver desamma på ett sätt som gör, att de kunna anordna sina förhållanden som de vilja. Hvad nu särskildt statfolket beträffar, så åtnjuta de drängar, som äro i böndernas tjänst, samma villkor som deras husbönder. De bo hos dem och erhålla samma kost. Vid de större gårdarna hafva på senare tider arbetarna förstått att skaffa sig sådana villkor, att man icke har någon anledning att beklaga dem. Deras förmåner äro numera så höga, att det är fråga om huruvida deras husbönder kunna i längden komma ut med dem.

Jag tror, att vi ännu icke hafva kommit till den tidpunkten, då de socialistiska idéerna vunnit den kraft, att vi hafva någon utsikt att i en nära framtid få den socialistiska staten införd här i landet. När denna stat blifvit införd, då alla produktionsmedel skola läggas i statens hand, och människorna skola vara beroende af den inkomst staten kan bereda dem, då individens initiativ och energi upphört, då kan det vara tid, mina herrar, att göra denna utredning beträffande landtarbetarna. Men innan den tiden är kommen, kunna vi vänta med utredningen.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Raoul: Jag ber att få taga afstånd från den skuggrådsla, som tyckes råda här i kammaren för den begärda utredningen, ty utredning rörande landtarbetarnas ställning behöfves lika väl som rörande fabriksarbetarnas. Utredningen bör göras, och framgår af densamma, att landtarbetarnas ställning är sämre än fabriksarbetarnas, böra åtgärder vidtagas för att förbättra de förras lefnadsförhållanden, Jag vill icke neka till, att på vissa orter landtarbetarnas ställning tyvärr är sämre än fabriksarbetarnas, men detta beror i många fall därpå, att landtbruket icke kan betala arbetarna de löner, som de kunna erhålla i fabriker. Detta beror i sin ordning, enligt min mening, därpå att landtbruket får bära alltför stora skatter, hvilket jag förut framhållit i kammaren. Skall jordbruket kunna betala sina arbetare lika mycket som industrien, hvilket vore önskligt, bör jordbruket i alla afseenden och särskildt i fråga om skatterna likställas med industrien.

En aktad talare har framhållit faran af socialismen och att utredningen kunde befordra densamma. Nej, utredningen bör ske för att de åtgärder, den kan föranleda till, må hindra socialismens spridning bland landtarbetarna.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Kennedy: Jag kan icke förstå, hvarför Första Kammaren icke skulle kunna vara med om en utredning af landtbruksarbetarnas lefnadsförhållanden. Här föreligger ju icke något annat än ett förslag om utredning. Motionärens motivering är visserligen sådan, att man måste från den taga afstånd. Men det synes mig, som om det icke skulle vara annat än nyttigt, att en utredning äger rum. Här pågår ju för närvarande en utredning i samma riktning beträffande industriarbetarna, då kan det ju icke vara annat än nyttigt, att äfven landtarbetarnas förhållanden också bli utredda, så att hela denna fråga kan ses i ett sammanhang.

Men, såsom jag nämnde, finner jag motionärens motivering vara sådan, att jag icke kan på något sätt godkänna den, och därför ber jag att få yrka, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut, dock med underkännande af motionärens motivering.

Herr Berg, Gustaf Axel: Äfven jag ber att få framhålla, att motionärens motivering innebär alldeles tydliga spår af socialistiska tendenser. Detta har icke heller af utskottet lämnats obeaktadt, utan utskottet har fastmera alldeles uttryckligt påpekat detta, då utskottet säger: »I fråga om den väckta motionen anser sig utskottet böra erinra, att utskottet icke kan omfatta, utan måste för sin del ogilla en del af de förutsättningar och synpunkter, som motionären framhållit». Detta innebär ju ett uttryckligt ogillande. Men, mina herrar, det kan hända och händer ganska ofta, att, äfven om en framställning grundar sig på oriktiga skäl, så kan framställningen af andra skäl finnas vara berättigad, och detta är enligt utskottets mening här förhållandet. Jag skall då be att få med några ord beröra dessa sistnämnda skäl, men först skall jag i korthet uttala mig något om hvad som i denna fråga förut förekommit, hvilka Riksdagens beslut varit och hvilka åtgärder blifvit vidtagna på arbetsstatistikens område.

1893 års Riksdag anhöll hos Kungl. Maj:t om utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk arbetsstatistik samt om förslag i sådant syfte. Till 1896 års Riksdag inkom till följd häraf regeringen med en proposition om anslag för ordnande af arbetsstatistiken. Med anledning af denna proposition förklarade Riksdagen, att för ett rätt bedömande och lösande af viktiga samhällsspörsmål, det väl måste vara af stor vikt att få kännedom om de förhållanden, under hvilka våra arbetare lefde, men att Riksdagen icke kunde från början vara med om en fast organisation af arbetsstatistiken och fördens skull beviljade endast extra anslag för ändamålet. Sedermera fortgick det med extra anslag till år 1902, då Kungl. Maj:t åter för Riksdagen framlade ett förslag till fastare organisation af den sociala arbetsstatistiken. Riksdagen medgaf då inrättande för detta ändamål af en ordinarie förste aktuarie-

*Om utredning rörande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.
(Forts.)*

Om utredning
rörande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.
(Forts.)

befattning i kommerskollegium och anslag dessutom ett belopp på extra stat. Påföljande år, 1903, uppgjorde Kungl. Maj:t efter vederbörandes hörande en plan, efter hvilken arbetsstatistiken skulle utföras och genomföras. Enligt denna plan skulle arbetet bestå uti dels vissa specialundersökningar och dels fortlöpande social statistik af allmän art. Dessa *specialundersökningar*, som skulle behandla vissa sociala spørsmål, ha därefter fortgått men hittills uteslutande afsett industriarbetarna. *Den fortlöpande sociala statistiken af allmän art* åter representerar ju ett så generellt begrepp, att däri synes böra inbegripas icke allenast industriarbetarnas utan äfven landtarbetarnas förhållanden, och arbetet har äfven resulterat däri, att undersökningen omfattat vissa slag af landtarbetarnas förhållanden, nämligen arbetsförmedling, arbetskonflikter och organisationsväsende. Dessa förhållanden äro sålunda redan nu under utarbetande i den sociala arbetsstatistiken.

Nu tror jag, att om man gör en sammanfattning af denna korta historik, man skall komma till den slutsats, att ordalagen i Riksdagens skrivelser af 1893 och 1896 svårigen kunna tolkas annorlunda, än att skrivelserna afse båda slagen af arbetare, således icke endast industriarbetare utan äfven landtarbetare. I 1893 års skrivelse talas det om *svensk* arbetsstatistik, och i 1896 års skrivelse heter det: »de förhållanden, hvarunder *våra* arbetare lefde»; och detta är väl efter vanligt språkbruk uttryckssätt, som äro så vidtomfattande, att de afse både det ena och det andra slaget. Ehuru jag påstår detta, vill jag emellertid gärna erkänna, att jag tror att Riksdagen, då den aflät dessa skrivelser, endast hade industriarbetarna för ögonen och åsyftade dem, fastän visserligen ordalagen fått en vidsträcktare omfattning. Nu hafva genom detta Riksdagens obestämda skrifsätt landtarbetarna redan, om jag så får säga, insmugit sig i arbetsstatistiken. Denna sysselsätter sig, såsom jag nyss påpekade, redan nu med landtarbetarna i fråga om arbetsförmedling, arbetskonflikter och arbetareorganisationer.

Med hvad jag nu uttalat vill jag dock icke på något sätt rikta något klander mot kommerskollegium, som har anordnat arbetet, eller mot Kungl. Maj:t, som har godkänt anordningarna. Jag riktar icke något klander mot vare sig den ena eller den andra, utan jag klandrar endast Riksdagens mindre tydliga och distinkta uttalanden.

Men nu tillåter jag mig att fråga: är det icke bättre att arbetsstatistiken beträffande landtarbetarne kommer in på den rätta, raka vägen, än att den skall på detta sätt smyga sig in på en bakväg, äfven om Riksdagen själf har hållit den öppen?

Jag har ännu ett annat, reellt skäl i detta hänseende. Jag tillåter mig i sådant hänseende spørja: Om nu Riksdagen funnit det lämpligt, ändamålsenligt och behöfligt att anordna sådana utredningar angående våra industriarbetares lefnadsförhållanden, kan då Riksdagen finna det mindre lämpligt och ändamålsenligt att anordna liknande undersökningar rörande landtarbetarnas förhållanden? För min del finner jag det vara en klar och naturlig konsekvens, att i fall man tagit det ena steget, måste man äfven taga det andra. Jag kan i detta hänseende icke gilla, hvad den förste ärade talaren yttrat angående skillnaden mellan dessa båda kategorier af arbetare.

Man frågar då: hvad är det som skall undersökas angående landt-

arbetarnas lefnadsförhållanden? Därtill ber jag att få svara, att man skall undersöka alldeles eller åtminstone hufvudsakligen detsamma, som blifvit undersökt rörande industriarbetarnas förhållanden. Utskottet har äfven gjort en kort utredning i detta hänseende. Utskottet har påpekat, att med afseende å landtarbetarna nästan fullständigt saknas all utredning om ålder och civilståndsförhållanden, d. v. s. antalet gifta och antalet ogifva etc.; om form för anställningen, d. v. s. om dessa arbetare äro anställda sasom tjänstehjon, statfolk, statorpare eller daglönare, dessa senare fasta eller tillfälliga, eller huruvida utländingar äro anställda i landtarbetet; vidare om arbetstid; om form för aflöningen, d. v. s. om den är kontant eller om däri ingår kosthåll, bostad eller andra naturaprestationer; vidare om bostadsförhållanden; om Kooperation, d. v. s. om arbetarna hafva iuköpsföreningar, sjukkassor etc.; vidare om småbruks- och egnahemsrörelserna; om prisförhållandena å landsbygden — i detta hänseende må påpekas, att angående prisförhållandena i städerna finnas noggranna och detaljerade upplysningar, under det att dylika uppgifter saknas beträffande prisförhållandena å landsbygden; slutligen om utgifter för uppehälle etc. Detta allt är frågor, som skulle vid en dylik utredning undersökas.

Om utredning rörande landtarbetarnas lefnadsförhållanden.
(Forts.)

Sedan blir det ju en särskild sak, huru dessa undersökningar skola ske, hvilket ju är en fråga, som Kungl. Maj:t kommer att utreda, i fall Riksdagen besluter en skrivelse. För närvarande går det ju till så, att den statistiska byrån har ombud i landsorten, hvilka meddela upplysningar. Jag ber för öfrigt att få erinra om ett sätt, som är antaget vid statistiska undersökningar i andra länder, nämligen den representativa metoden. Den tillgår på det sättet, att om man vill taga reda på förhållandena t. ex. i ett län, så söker man upp en socken eller något annat område, som man anser vara karaktäristiskt, och så undersöker man förhållandena på detta område. Det sättet kan naturligtvis endast användas i fråga om vissa spörsmål, sasom t. ex. bostadsförhållandena.

Jag vill påpeka, att i Danmark, som ju är ett land med klokt inrättade ekonomiska förhållanden, har man icke haft någon tvekan att anordna undersökningar i sådan riktning som denna. Där har man inordnat primäruppgifter såväl från arbetsgifvare och arbetareorganisationer som äfven från större enskilda jordägare. Man har t. ex. för år 1905 fått svar från 104 af landets arbetsgifvareorganisationer, 231 af arbetareorganisationerna och från icke mindre än 800 enskilda jordägare. Det är ganska intressant att se, huru ringa skillnad det finnes i dessa uppgifter från arbetsgifvarnas och från arbetarnas sida. Jag skall blott anföra ett enda exempel på huru ringa skillnaden är, då det gäller ett medeltal för hela landet. I fråga om årsaflöningen för tjänstefolk hafva arbetsgifvarna uppgifvit en medelsiffra af 513 kronor, under det att arbetarna kommit till 506 kronor. Detta är sålunda en högst obetydlig skillnad. Likaså finner man i fråga om arbetstiden, som är angifven för de fyra olika årstiderna, vår, sommar, höst och vinter, relativt ringa skillnad mellan arbetsgifvarnas och arbetarnas uppgifter.

Min öfvertygelse är, att om en sådan undersökning kommer till stånd, så kommer den alls icke att utfalla i den riktning, som man

Om utredning från vissa håll befarat. Jag tror helt visst, att den kommer att visa, att landtarbetarna lefva under mycket bättre förhållanden, än hvad man föreställer sig, om man nämligen tager hänsyn till de billigare lofnadskostnaderna och till bostadsförhållandena på landet. Och icke tror jag, att man kan öka de socialistiska tendenserna genom att framlägga *sanna* fakta. Det är efter min åsikt endast vanställda fakta och osanna uppgifter, som nära och underhålla socialismen.

Slutligen ber jag att få säga, att för statistiken tror jag icke någon annan hafva något att frukta än den, som fruktar för sanningen, och jag är öfvertygad om, att vi här i denna kammare icke göra detta.

Herr grefve och talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kennedy: Jag ber att få ändra mitt yrkande därhän, att jag yrkar bifall till utskottets förslag med den ändring i utskottets motivering, att början af densamma kommer att lyda: »I fråga om den väckta motionen anser sig utskottet böra erinra, att utskottet icke kan omfatta, utan måste för sin del ogilla» — här står »en del af»; jag föreslår, att dessa ord strykas, så att det kommer att lyda: »utan måste för sin del ogilla de förutsättningar och synpunkter, som motionären framhållit.»

Herr Benedicks: Det glädde mig, att den siste ärade talaren åtminstone i hufvudsak var med om det af utskottet föreslagna beslutet. Han ville emellertid hafva en annan sak in i detsamma, nämligen ett ogillande, ett ogillande af motionärens förutsättningar och synpunkter. Här föreligger dock icke direkt *motionen*, utan här föreligger Andra Kammarens i ärendet fattade beslut, och där kunde man möjligtvis tala om motiveringen. För min del kan jag fullständigt understryka herr Kennedys tal om ogillande af motionen, likvisst icke af allt, ty själfva det slut, den kläm, till hvilken motionären har kommit, anser jag vara i och för sig fullständigt riktig, då ju Riksdagen redan år 1893 fattade det beslutet, att en arbetsstatistik skulle inrättas.

Till de herrar, som hafva uttalat sina farhågor för att gå in på hvad som nu af utskottet har föreslagits, får jag säga, att jag alls icke kan dela dessa farhågor. Jag är öfvertygad om att, hvad själfva saken angår, kommer en sådan statistik att uppvisa i det hela mycket tillfredsställande förhållanden, särskildt om man jämför dem med utlandet. Se på Danmark, se på Tyskland, Frankrike, Italien, Österrike eller Ryssland: i dessa länder har man icke så höga arbetslöner som här i Sverige, för att icke tala om bostäderna.

Det var en ärad talare, som yttrade sig om, att vi drifva in i socialismen. Ja, just med anledning af detta yttrande vill jag framhålla, att det är väl att föredraga att få en sådan här af Riksdagen beslutad undersökning till stånd i de nuvarande hjulspåren. Det är därför, och på grund af hvad som af utskottet framhållits, som jag yrkar bifall till utskottets kläm.

Herr Fahlbeck: Det föreliggande utlåtandet har redan från flera håll funnit ett välförtjänt försvar. Jag skall emellertid tillåta

mig att betrakta saken ur något andra synpunkter än dem, som här blifvit anförda.

Man har framför allt påpekat sambandet mellan den nu begärda statistiken och statistiken rörande industriarbetarna samt påvisat, att konsekvensen fordrar, att man går vidare på den en gång inslagna vägen. Jag instämmer fullkomligt häri, men det finnes äfven andra skäl, som tala för en statistik af nu föreliggande slag.

Man kan fråga sig: hvartill tjänar öfver hufvud en sådan statistik? Jag är förvissad om, att rätt många bland herrarna hafva gjort sig denna fråga.

Till att börja med vill jag härtill svara, att statistiken är en praktisk vetenskap, som alldeles icke samlar sina siffror blott för att hopa sådana, utan dess afsikt är att finna orsakerna såväl till bestående missförhållanden eller andra ogynnsamma företeelser i samhället, som till goda förhållanden. Statistiken vill på detta sätt söka visa oss medlen att undertrycka de förra och främja de senare. Och jag anser, att denna statistik har en betydande uppgift i dessa båda afseenden. Det närmaste syftet med densamma är att upplysa om landtarnbetarnas lefnadsförhållanden, alltså också om deras förhållande till sina arbetsgifvare. Och jag har den lifliga öfvertygelsen, att denna statistik, alldeles som fallet var med industriarbetarestatistiken, kommer att visa, att landtarnbetarnas ställning ingalunda är så dålig som den påstått vara, utan att den på sina ställen åtminstone är ganska bra. I alla händelser, vid den sociala strid, som efter hand breder ut sig i samhället, kan det icke vara annat än till fördel för arbetsgifvarne, att offentlighetens hela, fulla ljus kastas öfver förhållandena, ty, mina herrar, det säkraste stödet i kampen mot oblyga och oberättigade anspråk är just offentlighet.

Dessutom lämnar nu ifrågasatta statistik upplysning om många andra förhållanden, som böra belysas. En af de värsta svårigheterna med hvilka vi laborera i Sverige är ju emigrationen. Nu har af regeringen tillsatts en särskild kommission för att utreda orsakerna till emigrationen. Denna kommission skulle hafva varit öfverflödig, därest vi haft en statistik af föreliggande slag, ty däraf hade man kunnat se anledningarna till emigrationen vida bättre än genom den statistiska enquète, som nu blifvit anordnad.

En annen sak, som också förtjänar en grundlig undersökning, för att man skall finna bot därför, är landtbefolkningens flykt till städerna, dess sträfvan att lämna landsbygden och söka sig till städerna. Detta fenomen kan man icke heller riktigt komma underfund med, utan att grundligt hafva studerat landtarnbetarnas lefnadsförhållanden. I Tyskland t. ex., där man icke är besvärad af emigration, lider man däremot i hög grad af landtbefolkningens flykt till städerna. Där har man också företagit stora undersökningar för att finna orsakerna härtill och dymedelst utfinna sätt, huru man skall kunna motarbeta densamma.

Vidare, vill man studera fattigdomens orsaker, finns det icke något bättre sätt härför än genom en statistik rörande arbetarnas förhållanden, ty med dess tillhjälp bör man komma underfund med grunden till att så många på gamla dagar icke hafva några besparingar, hvarmed de kunna försörja sig själft, utan falla det offentliga till last.

Om utredning
rörande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.
(Forts.)

Om utredning
rörande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.
(Forts.)

Allt detta är sådant, som behöfver såsom underlag för eventuella åtgärder en noggrann kännedom om landtarbetarnas och öfver hufvud taget småfolkets lefnadsvillkor. Det gifves således mångahanda uppgifter för denna statistik vid sidan om dem, som omedelbart ligga för den. Därför bör man icke ställa sig afvog mot densamma. Det enda som kan göra en tveksam är naturligtvis de stora svårigheter, som äro förenade med anordnandet af en dylik statistik. Den är nämligen visst icke lätt organiserad. I detta afseende tror jag, att man icke får taga saken allt för lättvindigt och inbilla sig, att det inom kort skall bli möjligt att få en sådan statistik till stånd. Men detta är blott en anledning till, att man i tid och så fort som möjligt bör göra början därmed. Jag får således tillstyrka utskottets förslag.

Men jag kan icke underlåta att, innan jag slutar, nämna några ord om själfva motionen och dess författares sätt att behandla den fråga han väckt. I detta fall som i så många andra har denne motionär öfverhopat Riksdagen med förslag, hvilka alla hafva två egendomligheter gemensamt. Den ena är, att i samma motion finnas många ärenden sammanblandade; och den andra, att de för det mesta sakna utredning. I här föreliggande motion äro också många ting sammanblandade. Här talas om sammanslutning mellan landtarbetarna, om kooperation, om organisation mellan lokala föreningar och allt möjligt dylikt. Det är nästan en slump, tyckes det, att utskottet af allt detta tagit fram arbetarestatistiken och gjort den till föremål för behandling. Utskottet kunde lika väl, synes det, hafva upptagit motionärens förslag om organisation af lokala föreningar eller kooperativa sammanslutningar eller någonting annat. Det är minst sagdt olämpligt att på detta vis blanda ihop hvad som icke hör ihop, eller i alla händelser i en motion röra ihop olika ting, äfven om de hafva något samband med hvarandra.

Men vidare: motionären, som jag vill kalla Riksdagens störste enskilde arbetsgifvare, icke blott för mängden af motioner utan framför allt för deras brist på saklig motivering, — ty de poetiska utflykter, som finnas här och hvar och för hvilka jag skall gifva honom min komplimang, kunna icke ersätta utredning — har i denna fråga lämnat allt sådant åt andra att utföra. Han tycks förutsätta, att all den utredning, som kan vara erforderlig, skall presteras af utskottet och sedermera af Riksdagen, om förslaget kommer så långt, och till slut af Kungl. Maj:t, i händelse Riksdagen beslutar en skrivelse. Man kan naturligtvis icke begära, att en motionär skall förebringa en fullständig utredning af frågorna, men det synes dock, som om man kunde fordra, att han gör åtminstone något försök i den vägen och begagnar alla de utvägar, som stå till buds för att förebringa en sådan. Så är emellertid icke förhållandet här, utan en tanke kastas fram mest som löst projekt, och så får utskottet och sedermera Kungl. Maj:t, om det leder till åtgärd från Riksdagens sida, själf finna på utredningen. Jag må säga, att detta förhållande mången gång gör det obehagligt att biträda förslag, som man eljest finner vara goda och riktiga. Jag beklagar därför, att riksdagsordningen, jämte föreskriften att motion icke får innehålla mer än ett ämne, icke upptager eu bestämmelse, att motion skall såvidt möjligt också vara ordentligt utredd. Detta hade sannerligen varit på sin plats i förevarande fall.

Jag har endast velat yttra detta i förbigående och beträffande motionärens framställning. Med afseende å den tanke, som ligger till grund för densamma, eller rättare å utskottets hemställan kan jag naturligtvis endast yrka bifall.

*Om utredning
öfrande landt-
arbetarnas
lefnadsför-
hållanden.*

(Forts.)

Herr Jonsson: Då den senaste ärade talaren framhållit, att motionären själf icke försökt att åstadkomma någon utredning, hvarpå Kungl. Maj:t skulle kunna grunda sitt arbete, undrar jag, om det icke hade varit mer konsekvent af honom att yrka, att man för närvarande icke borde bifalla den i ämnet väckta motionen eller utskottets därom gjorda framställning. Om nämligen i något fall det är af vikt eller rent af nödvändigt, att Riksdagen vet, hvad den skrifer om och hvad den önskar få gjort i utredningsväg, så måtte det väl vara just här. Att grunda en skrivelse på det mångtydiga uttrycket landtarbetare och begära att Kungl. Maj:t i anledning därpå skall söka gifva uppslag till en utredning och därpå grunda en statistik om alla dessa olika förhållanden, som kunna inrymmas under benämningen landtarbetarnas lefnadsförhållanden, synes mig icke välbetänkt. Det måste väl som sagdt vara nödvändigt just i sådant fall att begränsa sin begäran eller närmare angifva densamma, så att man kan hoppas, att det verkligen blir något värde med en statistisk utredning.

Under uttrycket landtarbetare inbegripes statare, torpare, drängar och tillfälligtvis anställda daglönare, som en vecka arbeta i landtbruk, en annan vecka i en annan näring och så undan för undan. Hur skall det då vara möjligt att tänka sig, att inom Sverige få fram en statistik af något reellt värde, som skildrar, huru ställningen är för dessa olika typer af arbetare! Om det i något enstaka fall därvidlag lyckas en utredning att träffa det rätta, tror jag, att detta är det högsta man kan tänka sig, men däremot får man nog vara beredd på, att utredningen i de flesta fall komme att blifva afsevärdt missvisande. Om man nu anser, att det skulle vara af intresse att få en utredning till stånd om någon viss del af den mångtydiga benämningen landtarbetare, och Riksdagen själf angäfvit, hur denna utredning närmare borde begränsas, tror jag, att det skulle vara möjligt att en dylik utredning skulle få ungefär samma värde som den utredning, hvilken i flera år pågått rörande industriarbetarna. Herrarna få likväl komma ihåg, hvilken oerhörd skillnad det är i afseende å anställningsvillkor, aflöningsätt och dylikt, emellan industriarbetarna och hela den långa rad af arbetare, som inbegripes i här väckta förslag. I industrien är det ju antingen betingsarbete eller också aflöning per timme, och arbetstiden växlar icke så synnerligen mycket i de olika industriella yrkena, om jag undantager, att i vissa fall nattarbete måste bedrivas, under det att i andra industriella yrken sådant arbete icke alls kommer ifråga.

Hur är det emellertid i jordbruket? Jo, under vinterdagarna arbetas det kanske icke mer än 6 eller 8 timmar, men under sommar- dagarna kan arbetet pågå en fjorton eller femton timmar. Hur skall det i all rimlighets namn vara möjligt att, med den vidsträckta omfattning denna skrivelse skulle få, tänka sig få fram en statistik, som hade något principiellt värde, så att man därpå skulle kunna bygga

Om utredning rörande landarbetarnas lefnadsförhållanden.
(Forts.)

vidtagande af de lagstiftningsåtgärder, som skulle kunna komma ifråga! Nej, jag tror, att kammaren gör klokt i att för denna gång icke bifalla förslaget ifråga, utan att man bör gå ut därifrån, att en motionär, som vill föra fram en sådan sak, själf litet mer bör tänka på hvad som är möjligt att vinna och begränsa sig till de uppgifter, som äro möjliga att lösa.

Tills så sker, tror jag, att kammaren gör klokast, om den hvilar på denna fråga och låter den anstå till framtiden. Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Fahlbeck: Jag ber att med några ord få bemöta den siste ärade talarens yttrande angående svårigheterna att få en statistik af det slag, hvarom här är fråga, till stånd. Jag medger — och det sade jag redan förra gången jag hade ordet — att det ingalunda är lätt att organisera densamma; men några omöjligheter därvid finnas icke alls. Ville man på en gång uppgöra dylik statistik för hela riket, skulle det nog stöta på stora svårigheter; men liksom man i afseende å industristatistiken behandlat industri efter industri, så kan man här taga landsdel efter landsdel. Jag är öfvertygad om, att det statistiska ämbetsverk, som får saken om hand och som har vana vid dylika företag, också skall kunna ordna dessa statistiska undersökningar fullt tillfredsställande. Första gången en statistik upprättas, blir den naturligtvis ingalunda sådan som man skulle önska; men svårigheterna besegras efter hand, isynnerhet om man går till väga på det af af mig i detta fall föreslagna sättet.

Slutligen upprepar jag, att det icke kan vara annat än till gagn särskildt för arbetsgifvarna, om dessa saker blifva belysta; det är min öfvertygelse, att det är arbetsgifvarna, som till sist hafva mesta nytan af att offentlighetens ljus faller öfver alla hithörande förhållanden.

Friherre Tamm: Den ärade talaren på gäflborgsbänken gjorde gällande, att Riksdagen bör uttrycka sig tydligt, då den afåter en skrivelse till Kungl. Maj:t, och han ansåg, att man här brister i denna tydlighet, då man endast generellt talar om landbruksarbetare. Jag vill fråga er, mina herrar, är det emellertid icke mycket större skillnad emellan arbetarna i de olika industrierna än det är emellan landbruksarbetarna?

Den ärade talaren framhöll, att landarbetarnas sysselsättning och aflöning äro så olika sommar och vinter. Ja, men är icke det något som gäller för alla arbetare? Å andra sidan äro deras bostäder under sommar och vinter desamma. Det är sant, att deras aflöning kan variera; men den ställer sig i allmänhet tämligen konstant på samma ort. Det gäller att taga reda på inom de olika orterna, huru de olika landbruksarbetarna äro aflönade, och mig synes det vara allenast alldeles gifvet och riktigt, att man därom skaffar sig de tillförlitligaste upplysningar, ty, såsom här är sagdt förut, det är icke kändedom om arbetarnas ställning, som är det farliga, utan det farliga är, att det kan bedrivas agitation på grund af *bristande kunskap* om dessa arbetares ställning.

Jag har den tilltro till Kungl. Maj:t, att han icke skall taga miste på hvad Riksdagen menar, om Riksdagen gör en framställning om anställande af utredning af landtarbetarnas förhållanden i alla afseenden. Många gånger har Riksdagen skrivit mycket otydligare än så.

Dessutom är en sak att här taga i betraktande. Hur skall man inom landet uppfatta, om Första Kammaren ställer sig afvisande till ett förslag sådant som detta? Manne man skulle uppfatta det så, som om Första Kammaren icke ansåge att det vore tillräckligt tydligt utsagdt, hvad man här ville hafva? Nej, mina herrar, det kommer att uppfattas så, som om Första Kammaren icke vill att det skall bli känt, hur landtbruksarbetarna hafva det. Och blir den stämningen allmän, föreställer jag mig, att Första Kammaren skall komma till att en gång, inseende sitt okloka beslut, ångra det. Jag vill icke vara med om detta, och därför tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stephens: Med anledning af de sista anförandena har jag begärt ordet, då jag är fullkomligt öfvertygad om, att den statistik, som nu begäres, icke kan anordnas på så sätt, att det kommer att bli något synnerligt värde med densamma. Man framhåller, att industriarbetarnas och landtarbetarnas förhållanden icke skulle vara så synnerligen olika. Men, mina herrar, om vi taga i betraktande förhållandena i de olika provinserna i landet, så finna vi, att dessa äro högst olika både i afseende å arbetstid och aflönningens storlek och beskaffenhet. På somliga håll utgår aflönningen öfvervägande i kontanter, på andra håll öfvervägande in natura. Det finns många så kallade torpare och backstugusittare, som icke hafva så synnerligen stor kontant aflönning, utan som äro aflönade på andra sätt: de hafva åkerjord, bete, slätter, fiske och mycket sådant, som icke kan upptagas i en statistik med den noggrannhet, att det skulle vara till någon nytta.

Vidare är att märka, att, om man vill hafva en statistik, så är väl meningen att denna statistik skall tjäna något bestämdt ändamål. Om man nu vill draga fram missförhållanden, hvilka naturligtvis alltid finnas såväl på landet som i städerna, såväl inom landtbruket som inom industrien, så är det väl egentligen, emedan man önskar vidtaga åtgärder för att afhjälpa dessa missförhållanden. Då frågar jag: är det då icke större skäl i att söka afhjälpa de missförhållanden, som man redan känner till, som ligga i öppen dag och som äro så tryckande, att en stor del af befolkningen knappast vet, hur den skall kunna betala de af dessa missförhållanden orsakade utlagor? Jag syftar här på den kommunala fattigvården. Här finns ett fält, där man icke behöfver statistik. Här är det tydligt, att tusental af vårt folk lider mer eller mindre nöd, och att de samhällsklasser, som skola förse dem deras nödortf, knappast kunna gå i land med att göra det. Vi hafva under denna riksdag haft att behandla motioner i detta syfte och tidigare har det äfven skrivits till Kungl. Maj:t härom. Kungl. Maj:t har också i någon mån vidtagit åtgärder, men har tillika öppet förklarar, att det är omöjligt för staten att i någon större mån bidraga till de kommunala utlagorna. I så fall synes det mig, att man icke skall gifva sig in på det område, där nöden är ringa i jämförelse med

Om utredning rörande landt- arbetarnas lefnadsförhållanden.
(Forts.)

Om utredning rörande landarbetarnas lefnadsförhållanden. (Forts.)

hvad jag nu framhållit, och att man icke skall framkalla önskemål, som sedermera icke kunna uppfyllas, utan som bara skola hafva till följd, att missbelåtenhet uppstår hos en stor grupp af folket, en missbelåtenhet, som man kunnat undvika att väcka.

Då dessutom den statistiska utredning, som har anordnats och som en längre tid pågått med afseende å industriarbetarnas förhållanden, ännu icke lyckats finna fasta former för sitt bedrivande, så kan jag icke inse, att det föreligger någon anledning att ytterligare utvidga denna statistik genom att däri indraga äfven landtarbetarnas förhållanden.

I motionen begäres egentligen utredning angående landtarbetarnas lefnadsförhållanden, men under diskussionen har berörts en hel del andra förhållanden. Det är dock lefnadsförhållandena, som jag egentligen anser skulle tarfva en utredning, om sådan nu öfver hufvud taget skall komma i fråga.

Med anledning af hvad jag aufört, yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr Benedicks: Jag vill säga, att det är mångt och mycket i den siste ärade talarens anförande, som jag anser vara riktigt, men här föreligger ju nu icke förslag om att taga reda på alla de missförhållanden, som han berörde. Dessa kunna ju blifva föremål för särskilda åtgärder. Här gäller det nu landtarbetarnas förhållanden, och jag tänker, att i dessa afseenden är det mångt och mycket af ganska tillfredsställande natur, som kan bringas i dagen. Särskildt vill jag i detta afseende påpeka, hurusom i hushållningssällskapets berättelse för sista treårsperiod det har framhållits — jag vill nu blott taga de förnämsta siffrorna — att lönen för män i husbondes kost på de sista 17 åren, 1887—1904, stigit med 70 % och för kvinnor med öfver 100 %.

Jag är dessutom öfvertygad om, att utom de kategorier, som herr Olof Jonsson nämnde, så finns det en kategori, på hvilken de synpunkter, som den siste ärade talaren framhöll, kunna vinna sin tillämpning, nämligen småbönderna.

Jag vill för resten be herrarne betänka, att ett afslag å föreliggande framställning skulle blifva alldeles ovanligt välkommet för de socialistiska agitatorerna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å föreliggande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Kennedy*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att de på tionde raden uppifrån å sid. 11 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »en del af» utelämnades; och 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositionen jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition därvid antaga bifall till herr *Kennedys* yrkande eller afslag å utskottets hemställan, och för-

klarade herr talmannen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Kennedys yrkande.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Om utredning rörande landt- arbetarnas lefnadsförhållanden.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18 antager bifall till herr Kennedys yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits afslag å utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 39.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarrens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Kennedys yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 42.

Föredrogs ånyo Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 16 och 17 innevarande månad bordlagda, utlåtande n:o 19, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Konungen angående omorganisation af fältläkarekåren.

Ifrågasatt om organisation af fältläkarekåren.

Ifrågasatt om-
organisation
af fältläkare-
kåren.
(Forts.)

Till utskottets behandling hade blifvit öfverlämnad en af herr *Grundberg* väckt motion, n:o 82, hvari hemstälts, att Riksdagen ville, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående fältläkarekårens omorganisation samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde för-
anleda.

I sammanhang härmed föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 402, med delgifning af denna kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i samma ämne.

Första Kammarens tillfälliga utskott hade i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående behovet af en omorganisation af fältläkarekåren samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde för-
anleda.

Denna hemställan öfverensstämde med det af Andra Kammaren fattade beslutet.

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är enligt min uppfattning ett rätt märkligt förhållande, att den 8 maj framlägges såsom motion förslag om en hel omorganisation jämte hemställan, att Riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t med begäran om utredning därom. Denna motion behandlas af vederbörande utskott och kommer in till Riksdagens kansli den 14 maj, d. v. s. 6 dagar efter motionens aflämnande. Om man räknar ifrån expeditionstid och dylikt, har utskottet då måhända haft endast 3 dagar på sig för att behandla detta ärende; och resultatet har också blifvit ett erkännande från utskottets sida, att det ej kunnat bilda sig ett själfständigt omdöme om omorganisationsförslaget på den korta tid, som stått utskottet till buds — och detta undrar jag sannerligen icke det ringaste på. Motionen börjar med följande ord: Sedan Riksdagen denna dag i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition n:o 141 beslutat en omorganisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet etc., så kommer man nu med denna motion. På Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen beslutat inrättandet af en sjukvårdsstyrelse inom arméförvaltningen, i samband hvarmed öfverfältläkaren skulle frigöras från uppdraget att sitta i medicinalstyrelsen samt få tillfälle att sätta sig in i sjukvårdsstyrelsens angelägenheter och där börja sitt arbete. Då synes det mig som om höfligheten, om jag så må kalla det, fordrade, att öfverfältläkaren och sjukvårdsstyrelsen finge något andrum, så att man kunde fundera på saken något och eventuellt komma in med förslag, men icke att Riksdagen genast kastar till honom ett förslag och säger, att så och så ungefär skall det vara.

Efter min tanke är den här föreslagna skrifvelsen hvarken lämplig eller nyttig. Jag skulle kunna stanna vid en hemställan om afslag å motionen endast af dessa formella, men som det synes mig ganska viktiga skäl.

Jag vill likväl yttra mig äfven om själfva saken, ehuru väl denna här synes mig vara af underordnad vikt. Jag har naturligtvis icke haft tid att närmare studera föreliggande motion, men som jag antar

att möjligen en del af herrarne icke heller haft tid därtill, så ber jag i alla fall att få yttra några ord om motionen. Sid. 2 i utskottets betänkande anföres följande uttalande i motionen: »Det nuvarande systemet innebär ett alltför stort antal militärläkarbefattningar och däremot svarande otillfredsställande aflöningar, hvaremot läkartjänsterna vid armén i de allra flesta fall för sina innehafvare blifva bisysslor.» Ja, men sträfvan här i landet under hundra år har ju varit att ställa det så, att man vid mobilisering må kunna få så många läkare som möjligt, som icke blott äro skickliga såsom läkare, utan som äfven känna till truppens behof och vanor och hvad som därvidlag behöfver göras. I motionen säges däremot, att deras antal är alltför stort! Det är ju stridande emot hvad man under hundra år, som sagdt, försökt att åstadkomma. Motionärerna mena, att det är en stor olägenhet, om läkartjänsterna vid armén för sina innehafvare blifva bisysslor. Man anser likväl tvärtom i allmänhet, att det är en fördel, ty om det vore deras hufvudsakliga göra att vara arméläkare, d. v. s. läkare för 18—25-åringar, så finge de icke den utbildning såsom läkare, hvaraf de äro i behof och som de kunna underhålla endast genom enskild praktik.

Längre ned på sidan säges det: »Det är läkaren tjänstgör vid bevärningsrekrytskolan är för honom synnerligen betungande». Det är alldeles fullkomligt riktigt, men hur blir det från och med år 1910? Då blir det ju icke alls detsamma. Tjänstgöringen är nu betungande, därför att öfningarna äro förlagda till annan plats än där läkaren bor, och han får på grund därav resa från sin praktik 3, 4 månader om året, hvilket medför stora svårigheter. Men blifva regementena, såsom antagligt är, garnisonerade i städerna, få ju läkarna vara kvar hela året på samma plats och kunna då sköta sin enskilda praktik, eller torde det i alla händelser högst betydligt underlättas för dem att göra det. Hur som helst vet man ju ännu ingenting därom med säkerhet, och det torde väl icke vara skäl i att framkasta fråga om omorganisation, innan man får se huru det ställer sig i verkligheten.

Man kan då invända, att det blir i alla fall för många läkare på samma plats, och motionärerna hafva också uttryckt farhåga därför. Det ställer sig emellertid mycket olika. Jag skall taga blott ett par exempel, nämligen från Jönköping och Eksjö, städer som jag närmare känner till. De läkare, som äro anställda vid Jönköpings regemente och skola ligga vid Skillingaryd, hafva svårt att få anställning i stadens och statens tjänst; men de, som äro anställda vid det i Jönköping förlagda artilleriregementet, användas däremot både såsom stadsläkare, järnvägläkare o. s. v., och det går väl för sig. I Eksjö ställer det sig på samma sätt.

Vidare säger man, att man icke kan få stipendiater, och det talas om att bland kompetensvillkoren för bataljonsläkaretjänst ingår anställning såsom underläkare i 6 månader vid garnisonssjukhuset och stipendiattjänst under minst 4 månader. Det är en mycket riktig anmärkning, men det står också lyckligtvis en not därunder, som meddelar, att medicinalstyrelsen under sistlidne april månad hos Kungl. Maj:t anhållit om upphäfvande af föreskriften om tjänstgöring vid garnisonssjukhuset såsom villkor; och då synes mig detta motionärernas skäl icke vara så synnerligen starkt. Medicinalstyrelsen har förut velat,

*Ifrågasatt om- att de unga läkarne under 6 månader skulle vara anställda såsom
organisation underläkare vid garnisonssjukhuset, och det har statsutskottet också
af fältläkare- framhållit såsom skäl för att icke förut öka stipendiaternas lön.
kåren.*

(Forts.)

Vidare hafva motionärerna framdragit en gammal fråga, som varit före i Riksdagen flera gånger förr. Det är att de värnpliktige medicine studerandena under värnpliktstiden borde utbildas med särskild hänsyn till deras blifvande användning såsom militärläkare i fält. Jag tror, att medicinalstyrelsen och många andra ifrigt arbetat emot denna plan, på den grund att tiden skulle behövas för de värnpliktige för att sätta sig in i soldatlifvet, för att få kännedom om dess ansträngningar, för att erfara huru fötterna skola skötas, huru ränslarna skola placeras, huru den lämpligaste beklädnaden skall vara och allt detta, som sedermera kommer under deras omvårdnad, då de blifva militärläkare. Det är en sak, som i alla händelser är föremål för mycken diskussion. För min enskilda del tror jag nog, att den äsikten är riktig, som vill att de värnpliktige medicine studerandena skola utbildas såsom soldater, men den saken kan ju diskuteras; man får i alla händelser icke ta den såsom något gifvet.

Motionärerna anföra vidare, att antalet aktiva läkaretjänster vid armén bör reduceras till det minsta möjliga. Det borde finnas endast en läkare vid hvarje truppförband, som sällunda finge väsentligen ökad arbete och ansvar samt endast mycket begränsad tid öfrigt till privatpraktik. Detta kan jag icke anse vara någon fördel, utan, såsom jag haft tillfälle att uttrycka min åsikt, det är en fördel att militärläkarne hafva privatpraktik. Det är endast genom privatpraktiken som de blifva goda läkare; de komma att försumma sin utbildning, om de äro endast militärläkare.

Sid. 6 anföra motionärerna, att vid hvarje fördelning borde på stat anställas en fältläkare. Ja, det vet alla människor, att det bör vara. Det har Kungl. Maj:t redan år 1901 föreslagit, men Riksdagen sade, att man kunde vänta litet därmed, så den frågan kommer nog att tagas upp igen.

På sid. 7 och 8 framställes den nu gällande staten för fältläkarekåren och den af motionärerna föreslagna omorganisationen. Därpå framgår, att det skulle blifva 59 stycken fast anställda läkare, d. v. s. en minskning i det nuvarande antalet.

Motionärerna framställa äfven åtskilliga andra förslag, t. ex. att de extra bataljonsläkarne samtidigt skulle vara underläkare vid lasaretten, och det tror jag skulle vara mycket bra, om det låte sig göra. Vi böra emellertid komma ihåg, att det är landstingen, som aflöna läkarne och underläkarne vid lasaretten, och de vilja nog icke antaga läkare, som ett tu tre kunna kommenderas bort till inskrifningsförrättningar och repetitionsöfningar. Jag tror därför, att det kommer att möta svårigheter att få landstingen att gå med på detta förslag.

Motionärerna framhålla vidare, att det är olämpligt att hafva särskilda garnisonssjukhus: det vore bättre om garnisonerna vårdade sina sjuka å lasaretten. Landstingen hafva emellertid, då framställningar gjorts därom, afslagit desamma under påpekande af utrymmets knapphet o. s. v. Därtill bör läggas, att Riksdagen i fjol beviljade en större

summa, jag törs icke säga huru många hundra tusen kronor, för att vi skulle få fullständiga militärsjukhus.

Med ett ord, jag har här endast velat beröra några småsaker, som jag i hastigheten kunnat finna i motiveringen till den föreslagna omorganisationen; och häraf torde framgå, att det efter mitt förmenande icke alls är så klart, att denna omorganisation skulle ställa sig fördelaktig. På grund häraf synes det mig icke lämpligt att Riksdagen så här i elfte timmen skrifer till Kungl. Maj:t, allra helst som Riksdagen just varit med om att besluta inrättandet af en sjukvårdsstyrelse inom arméförvaltningen.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: Vid detta, såsom jag antar, för mer än en oväntade och ovälkomna plenum synes det mig för hvar och en vara en skyldighet mer än vanligt att yttra sig kort. Det vill också jag göra, då jag nu ber att få instämma med herrar Kjellberg och Grundberg om nödvändigheten af åtgärders vidtagande för fältläkarekårens omorganisation.

Såsom särskildt skäl härför ber jag att få framhålla den egenomlighet, som sammanhänger med här ifrågavarande kårs nuvarande organisation. Till att börja med är att märka, att man i Sverige icke vill hafva graderad examenskompetens för fältläkare. Man vill icke veta af något slag öfver- eller underklass i afseende å läkarekompetensen, den måste vara lika för alla; och denna för alla lika examens-tid är, såsom herrarna veta, mycket lång och examensförberedelserna mycket dryga. Därpå kan tyvärr ingenting afprutas, så länge man har klart för sig, att man icke vill hafva läkare, som icke fullt fylla måttet i afseende å vanlig läkarekompetens och social likställighet i öfrigt med de civila läkarna.

Nu kommer emellertid härtill, att när således en ung man gått igenom dessa långvariga och dyrbara examina och skall börja sin bana såsom militärläkare, förestår för honom ännu en annan och likaledes dyr förberedelse med nya ansträngningar, ny väntan och nytt arbete, innan han hunnit sätta sig in i hvad som fordras af honom i hans egenskap af *militärläkare*, d. v. s. innan han hunnit tillägna sig de särskilda militärläkareegenskaperna. Det är mycket han äfven då har att lära och på vars inhämtande hans konkurrenter, de civila läkarna, icke behöfva förlora tid och pengar. Han skall t. ex. lära sig att hastigt kunna improvisera en förbandsplats, måhända midt under striden och med kringflygande granater till assistenter för tillfället, eller att i största hast föra tillsammans de under hans vård befintliga sårade och föra dem till en annan plats, i händelse fientligt anfall är omedelbart förestående. Han skall kunna improvisera sjukhus — och goda sjukhus! — i gamla lador — det finns ingen annan utväg. Allt detta och mycket därutöfver skall läras, och det tar tid att lära. Därför förestår för honom en ny lärotid. Nu säger man i allmänhet, att den lärotid, som behöfs för alla läkare, innan de kunna taga sin slutexamen, är lång och betungande; men skall militärläkaren då behöfva kosta på sig icke en utan två lärotider, börjar det blifva något för mycket; och just i betraktande af militärläkarens ogynnsamma ställning, i det att

*Ifrågasatt om-
organisation
af fältläkare-
kåren.
(Forts.)*

*Ifrågasatt om-
organisation
af fältläkare-
kåren.
(Forts.)*

han har denna dubbla lärotid, synes det mig ligga synnerlig vikt uppå att en kraftig agitation bedrivnes till hans förmån, på det att det må beredas honom tillfälle att på kortaste och bästa sätt supplera sina allmänna läkareegenskaper med dessa militära läkareegenskaper och att han må få en sådan ställning, som motsvarar en så dyrbar och så lång förberedelse-tid. Jag yrkar, herr grefve och talman, bifall till utskotets hemställan.

Herr Grundberg: Då en och annan af kammarens ledamöter förvänar sig öfver att denna motion framkommit så sent, beror detta på att den ej gärna kunnat framlämnas, förrän frågan om omorganisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet och i samband därmed inrättandet af en sjukvårdsstyrelse inom arméförvaltningen, hvarigenom såväl högsta ledningen af hälso- och sjukvården vid landtförsvaret som chefskapet öfver de vid armén anställda läkarna ordnats på ett enhetligt sätt, blifvit afgjord. Samma dag denna omorganisation beslöts, inlämnades motioner i förevarande fråga till båda kamrarna. De brister, som vidlåda arméns sjukvård, bero mest på systemet. Förr i tiden gick det väl för sig att vara både militärläkare och civilläkare på en gång, men med den utsträckta värnplikten har det blifvit ett annat förhållande. Det blir mer och mer sällsynt, att militärläkare antagas på fasta platser såsom extra provinsial- och stadsläkare o. s. v. Och sedan regementen garnisonerats, blir det hart när omöjligt för de inflyttande militärläkarna att existera på platser, där redan förut behofvet af läkare är fyllt. Sålunda påvisas det i motionen, att Sköfde skulle få 8 militärläkare, Örebro och Linköping hvardera 6 o. s. v. En militärläkaretjänst i Sollefteå vägar ingen söka. Af stipendiater finnas 54 på papperet, i verkligheten 18. Angående sättet att afhjälpa dessa olägenheter, som måste afhjälpas, finnas i motionen några antydningar. Antalet aktiva militärläkare skulle betydligt inskränkas, så att vid hvarje regemente skulle finnas en regementsläkare, som ensam skulle sköta sjukvården, hvilken skulle taga hans tid så fullkomligt i anspråk, att han icke skulle hinna befatta sig med något annat och därför borde befrias från åtskilliga åligganden, som han nu har att sköta. På samma gång skulle hans lön betydligt höjas. Bataljonsläkarne skulle få sin tjänstgöringsskyldighet inskränkt till ungefär 6 veckor, hvarigenom de sålunda kunde förena sin militärläkaretjänst med amunuens- och underläkaretjänst vid sjukhus, amunuenstjänst i hygien och bakteriologi m. m. vid våra medicinska högskolor, med stads- och extra provinsialläkaretjänst. Af 150 militärläkare skulle en tredjedel vara fast anställd såsom regementsläkare med ständigt tjänstgöringsskyldighet. Aterstående två tredjedelar skulle kunna erhålla civila befattningar, och att rekryteringen härigenom skulle underlättas är naturligt. Värnpliktige medicine studerande skulle blifva utbildade med särskild hänsyn tagen till deras blifvande användning såsom militärläkare i fält, och genomgå repetitionskurser. Om de de flesta militärläkare skulle få tjänstgöra såsom underläkare vid lasarett, borde deras utbildning blifva ganska tillfredsställande, och hvarje militärläkare, som af en eller annan orsak afginge från sin militärläkaretjänst, skulle vara skyldig att kvarstå i reserven, hvarigenom en militärläkarereserv, som

nu alldeles saknas, skulle åstadkommas. Då det måste vara statens skyldighet att se till, att dess försvarare få en så god sjukvård som möjligt, anser jag det vara af stor vikt, att frågan om förening af militära och civila sjukvården tages under noggrann utredning. Det är påvisadt af den förste talaren, att det nog kommer att möta svårigheter. Det tror äfven jag, men frågan bör utredas, ty jag tror icke, att det finnes annan möjlighet att prestera en god och fullständig sjukvård än i förening med civil sjukvård. I detta afseende ber jag få anföra några ord af en professor i kirurgi här i Stockholm, som själf deltagit i sjukvård i krig. Han säger: »En annan betydande fördel ligger i den planlagda förbindelsen emellan lasarettens läkare och militärläkarekåren. På ett sjukhus kan läkaren på kortaste tid se och lära mest. Ur ren utbildningssynpunkt är det därför värdefullt om — såsom motionen föreslår — ett ftertal af de blifvande militärläkarne, under den tid de stå såsom yngre bataljonsläkare, jämväl tjänstgör såsom lasarettens underläkare. Men också för lasarettens, de sjuke och öfverläkarens medför en dylik anordning påtagliga fördelar, kanske mest med hänsyn till möjligheten att få behålla underläkaren någon längre tid — ett önskemål, som hittills försvarats genom hvarjehanda omständigheter». Det är ett faktum, som naturligen bör göra vederbörande lasarettsdirektioner och landsting hågade att gå in på en sådan anordning, nämligen att det är söner från trakten, som skola vårdas på sjukhuset, hvarför det bör ligga i deras intresse att de få så god vard på sjukhusen som möjligt. Därefter yttrar samme man: »Därigenom tillgodoses alla parter på bästa sätt och staten befrias från den mycket dyrbara, men trots detta otillfredsställande anordningen med små militära sjukhus vid hvarje truppförband». Han säger vidare, att det är den fördelen med förslaget, att det är billigt; den militära sjukvården enligt förslaget skulle medföra mindre kostnader än hvad nu är fallet. Ehuru jag icke är vän af riksdagsskrifvelser, har jag dock ansett mig kunna och böra framlägga denna motion, som utmynnar i en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Det har jag gjort, emedan jag ansett, att en organisation af militärläkarekåren är alldeles nödvändig, och att den göres i det syfte, som uti motionen uttalats.

Och då utskottets hemställan icke binder Kungl. Maj:t, i det utskottet endast anhåller om utredning, anser jag, att kammaren borde antaga denna hemställan. Om motionen förkastas, blir naturligtvis följden ett kortare eller längre, troligen längre, uppskof, ty den myndighet, som det i första rummet tillkommer att utarbeta förslaget, är sjukvårdsstyrelsen, och denna är ännu icke tillsatt, och jag har grundad anledning att antaga, att ett förslag från sjukvårdsstyrelsen skulle gå i den riktning, som utskottet föreslagit. Nu finnes det icke någon, som tycker, att det är bra som det är, utan alla anse, att det är illa som det är, men man kan naturligtvis tvista om de olika vägar, på hvilka man bör inslä för att komma till målet; men då man icke anser, att det är bra, hvarför då icke försöka afhjälpa bristerna? Som vi hört, är motionen antagen i medkammaren för några dagar sedan. Det enda, som därvid yttrades, skall jag be att få uppläsa. Det yttrades nämligen af en gammal, framstående regementsläkare följande: » — — — Jag har vid genomläsande af herr Kjellbergs motion härom fun-

*frågasatt om
organisation
af fällläkare-
kåren.*
(Forts.)

Ifrågasatt om organisation af fältläkarekåren. (Forts.)

nit denna motion synnerligen beaktansvärd. Att ingående granska de i motionen angifna förslag till en dylik omorganisation, anser jag ej vara för närvarande behöfligt. Jag vill endast framhålla, att motionen enligt mitt förmenande innehåller många goda uppslag till en dylik omorganisation, hvilken utan tvivel skulle lända arméns hälsovård och sjukvård, såväl under fred som vid verklig mobilisering, till stort gagn. Att det skulle blifva förhållandet, därom har äfven utskottet funnit sig öfvertygad.»

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergström: Då jag i utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, anser jag mig böra yttra några ord. Den förste ärade talaren framställde åtskilliga formella betänkligheter mot en skrifvelse af den omfattning, som den föreslagna, så sent och utan vidare utredning. Dessa betänkligheter hafva, såvidt jag kan förstå, delats af samtliga ledamöter i utskottet, men det var andra förhållanden, som påverkade utskottets beslut. Det var, som det står i betänkandet, den brist, som ovillkorligen förefinnes i militärläkarekårens organisation. Denna brist var af den beskaffenhet, att ingen af utskottets ledamöter ville taga på sitt ansvar, att bristen skulle fortfa, för den händelse allvarliga tider skulle komma och fosterlandets söner blifva kallade att försvara dess jord. För detta allvarliga kraf måste betänkligheterna i formellt afseende vika, och utskottet har tillstyrkt en skrifvelse. Det citerades af den förste talaren ett yttrande af utskottet, nämligen att utskottet ej kunnat bilda sig ett själfständigt omdöme. Detta rörde icke *behofvet* af en omorganisation af fältläkarekåren, utan det rörde utskottets förmåga att sätta sig in i motionärens organisationsförslag. Utskottet förmodar, att, om Kungl. Maj:t får frågan om händer, Kungl. Maj:t är i bättre tillfälle att bedöma organisationsförslaget än utskottet och på dessa grunder ville utskottet, att Kungl. Maj:t skulle hafva fria händer, om och i hvilken riktning en sådan organisation skulle verkställas, utan hinder af några uttalanden från utskottets sida, då utskottet icke tillerkänner sig kompetens på detta område. Hvad som också i väsentlig mån bidragit till att utskottet ansett sig böra tillstyrka en skrifvelse var, att såväl af öfverläkaren som af medicinalstyrelsen och herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har uttalats önskan därom, att en dylik skrifvelse måtte komma från Riksdagen, på det att organisationsarbetet måtte så snart som möjligt och på det kraftigaste sätt sättas i gång. Under sådana förhållanden tillstyrkte utskottet, såsom jag själf tyckte med goda skäl, en dylik skrifvelse, och ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björck: Jag beklagar, att denna motion kommit så i riksdagens sena timme. Ty det är verkligen en högst viktig sak, som föreligger. Nu är det så, att många hafva en panisk förskräckelse att skriva till Kungl. Maj:t, och jag erkänner, att det icke alltid är tilltalande, men det är ofta oundvikligt. Det måste ske, då en förändring icke på annat sätt kan åstadkommas, ty så som det nu är rörande ifrågavarande sak kan det icke fortgå längre. Vi se, att bataljonsläkarnes antal minskas och att deras platser icke sökas, därför

att de icke kunna vara belättna med de inkomster, som där erhållas. *Frågasatt om organisation af fällläkare-kåren.* (Forts.)

Värre är, att de bataljonsläkare, som vi få, kanske i framtiden ej blifva kompetenta att sköta en så viktig plats. Därför kan man säga, att läkarna vid de nya garnisonsorterna kunna blifva både för många och för få. För *många*, därför att både en regementsläkare och två bataljonsläkare skulle finnas där samt dessa läkare, för att kunna lefva, måste förskaffa sig enskild praktik och därigenom konkurrera med de civila läkarne på platsen. För *få*, därför att de mahända icke blifva tillräckligt skolade såsom militärläkare, hvilka framför allt böra vara kirurger, och härtill få de ej tillräcklig öfning. Äfven ur statsekonomisk synpunkt är det af vikt att saken snart blir ordnad. Nu är ju meningen att det skall byggas upp sjukhus vid kasernerna, hvilka sjukhus kosta betydligt. Skulle den nya organisationen, som i motionen antydes, komma till stånd, så blefve ju dessa små men dyra garnisonsjukhus öfverflödiga, då de sjuka skulle vårdas på länslasaretten. Kunde bataljonsläkare få anställning vid länslasaretten, kunde därmed mycket vinnas. Dessa platser skulle blifva mycket eftersökta, därför att de medföra bättre lön, då staten skulle bidraga till läkarnes afföring och läkarne skulle få en god utbildning såsom militärläkare efter tre års tjänstgöring och därigenom blifva mycket dugliga. Man har sagt, att man vid länslasaretten icke skulle vilja medgifva att äfven erhålla militärer till patienter. Det beror på, huru saken ordnas. Jag medgifver, att om såsom nu läkarne vid lasarettet äro skickliga, äro nog vanligen platserna upptagna, men i så fall finge man väl tillbygga en paviljong, som då icke blefve upptagen i första hand af civila, utan af militära patienter. Den skulle då byggas medelst statsanslag och på så sätt skulle en dylik paviljong komma till nytta både för militära läkarutbildningen och för de sjuke. Vi måste göra något och göra det snart, så att vi ej måste säga en dag, att armén är utan tillräckligt antal dugliga läkare, ty hvad hjälper det att vi kasta ut miljoner för försvaret, om vi, när kriget kommer, icke kunna bereda de värnpliktige god sjukvård. Jag har hört från militärer, att ett faktum lär vara, att intet så dekuragerar soldaterna i krig, som när de veta, att de icke få tillräcklig vård, när de blifva sårade och sjuka. Därför göres, t. ex. i Tyskland allt, för att de skola få den bästa vård, hvilken de också erhålla. Det går nu icke an att behandla sårade såsom förr i tiden. Till exempel såsom under finska kriget år 1808. Jag har hört berättas, att man då efter en drabbning packade in så många sårade som möjligt i en närbelägen stuga, där de ej erhöllo annan vård än af en gammal käring, som såg om dem. Renlighet och ventilation voro så dåliga som möjligt, hvarför de flesta sårade dukade under af sårfeber. När gumman på morgonen gjorde sin rond, var hennes vanliga fråga till hvar och en: »lefver du än?» Lämnades på denna fråga intet svar, ansågs detta såsom bevis på att döden inträdt och att liket kunde föras ut och nedgrävas. Saken är allvarlig, och det är fara i dröjsmål. Som det nu är, kan det icke fortgå. Utskottet har tillstyrkt förslaget. För öfrigt är det icke fråga, att förslaget skall tagas till godo helt och hållet, utan blott att man skall gifva en liten vink om huru saken kunde ordnas. Sedan får Kungl. Maj:t,

Ifrågasatt om-organisation af fältläkarekåren. Jag får tillstyrka utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Bildt: Det är väl ingen, som förnekar vikten af att äga en god fältläkarekår, eller att man bör, så snart man kan, göra något för att förbättra densamma, men frågan är: är det för det ändamålet lämpligt att skriva till Kungl. Maj:t. och är den tiden redan inne? Detta har varit motionärernas tanke på den grund, att en sjukvårdsstyrelse skall inrättas enligt Riksdagens beslut. Därför är det dock icke riktigt att nu skriva, utan jag tror tvärtom, att denna sjukvårdsstyrelse, som kommer i verksamhet den 1 januari 1908, bör få tillfälle att framlägga sitt förslag i detta afseende. Dessutom är icke förhållandet, som motionären säger, att chefskapet därmed skulle öfvergå till öfverfältläkaren, en tanke, som jag icke på allvar hört framställas från något håll, och sålunda icke heller officiellt, vare sig från Kungl. Maj:ts eller utskottets sida. Af statsrådsprotokollet synes dessutom, att det är meningen att uppdraga en rätt betydande förvaltningsmyndighet åt militärläkarne.

Vidare har man ännu icke sett den nya instruktionen för denna del af arméns organisation.

Slutligen föreligger ett förslag till krigssjukvårdsreglemente, som icke ännu vunnit Kungl. Maj:ts stadsfästelse. En särskild sakkunnig är tillkallad för att utreda frågan om krigssjukvårdstjänsten i hemorten. Vi hafva ännu icke reda på hvar alla regementen komma att förläggas. Kungl. Maj:t har ännu icke fattat sitt beslut i alla förläggningsfrågor, och det kommer kanske icke att ske så snart.

Jag tror, att tiden ännu icke är inne, och att man absolut icke kan komma någonstädes hän, innan dessa frågor afgjorts. Man kan icke komma längre än till att tillsätta en kommitté, som till en början tager sig ferier öfver sommaren och sedan på hösten möjligen träder i verksamhet. Och denna kommitté hinna icke så snart afsluta sina arbeten, utan frågan återkommer till nästa Riksdag, då vi likaväl kunna skriva om så erfordras.

Utskottet har visserligen icke så särskildt varmt antagit sig den här saken. Man har sagt, att man anser, att en skrivelse borde aflåtas till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående denna sak, men man har alls icke sagt, att det behöfves någon förändring, och vi veta alla, huru det går; de motiv, som kommit till synes i motionen, komma nämligen sedermera upp. Jag skall icke inlåta mig på den frågan, huruvida dessa motiv i motionen äro praktiska och bra, men ber emellertid få påpeka några omständigheter af formell natur, som stå i strid med vissa principer och fakta, som Riksdagen förut omfattat och hållit på.

Man finner redan af motionen, att den går ut på att bereda militärläkarne en löneförhöjning, särskildt de i de högre graderna. Under sådana förhållanden är det icke att undra på, om den väckt förhoppningar till lif. De lägre militärläkarne åter skulle icke få löneförhöjning. Man klagat öfver brist på bataljonsläkare, men nu skulle dessa blifva dels sämre betalda och dels blifva af med sina fullmakter, om hvilket senare jag för min del undrar, huruvida det är grundlagsenligt.

Det kan frågas: hvad skall vinnas härmed, med hela denna anordning? /frågasatt om-
 Jag undrar, om man kan fasthålla en sådan? Hvad tjänar det då till organisation
 att skriva till Kungl. Maj:t. af fältläkare-
 kåren.

Sedan komma vi till en annan fråga, sedan man väl talat om löneregleringen. Det är nämligen nödvändigt att äfven tänka på de sjuka. Det tror jag att man har sökt göra, men på det sättet, att man skickar dem till länslasarett. Då skulle icke några militärläkare behövas. Det är emellertid i strid mot de beslut, som Riksdagen fört bifallit. I höstas tillsattes en kommitté, i hvilken äfven öfverfältläkaren var ledamot, och i denna afhandlades frågan om byggnader för de nya kasernerna. Det var då aldrig tal om att bygga civila sjukhus, utan då voro alla med om att man skulle bygga militära sjukhus; att man i enskilda fall skulle anlita civila sjukhus, är en gifven sak. Så har varit förhållandet i långliga tider. Man kan emellertid icke vara säker därom, att plats för militärer kan finnas att tillgå på dessa sjukhus. Svaret från civila myndigheter kan blifva: ni skall få plats, men det är vi, som bestämma, huru många som skola få vårdas där. Vi få aldrig lita på att portarna skola stå öppna. Att denna väg är ändamålsenlig, vågar jag betviifa.

Likaså uppstå betänkligheter af formell natur mot detta förslag. Bör man taga upp en så viktig fråga på en enskild motionärs initiativ? Är det icke riktigare, att öfverfältläkaren såsom chef för sjukvårdsstyrelsen kommer in med ett sådant förslag, än att man på grund af enskild motion gör upp ett förslag, huru det skall ställas med denna sak. Hvad de förespeglade besparingarna angår, hyser jag därom ett starkt tvifvel. Jag skall icke besvara kammaren med några siffror, men ingen, som är erfaren riksdagsman, skall tro, att man får någon förbättring i organisationen och på samma gång besparing. De ifrågasatta reformerna komma att kosta betydligt, i synnerhet om det gäller att kullkasta en gång fattade beslut.

Som jag icke tror, att man kan vinna någonting med denna skrifvelse utan endast åstadkomma att frågan snedvrides, anhåller jag att få instämma i friherre Palmstiernas yrkande på afslag.

Herr Bergström: Den siste talaren anförde åtskilliga skäl mot denna skrifvelse och lämpligheten af dess framkommande nu. Det finnes dock ett skäl, som af honom i förbigående också vidrördes, som gör att det just nu är en synnerligen lämplig tid för aflåtande af denna skrifvelse. Det är det förhållandet, att det visserligen finnes kaserner för åtskilliga regementen uppförda, men det finnes inte några sjukhusbyggnader för dem. Motionen innefattar, att sjukhusbyggnaderna möjligen skulle bli obehöfliga. Det gäller i så fall en betydlig besparing för staten, om saken toges i öfvervägande nu, *innan* dessa militära sjukhus komma till utförande. Jag ville endast nämna detta och yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr von Möller: Det kan synas vara förmätet af mig att uppträda i en sådan sak som denna, hvilkens detaljer man, såsom fallet är med mig, tekniskt icke tillräckligt förstår. Men kanske berarne säga detsamma äfven om andra personer, som yttrat sig i denna

(Forts.)

Ifrågasatt om-fråga. Åtminstone tror jag, att en och annan gjort sig skyldig till vissa misstag. Hvad frågan här gäller är naturligtvis, att man ju förr *organisation af fällläkare-kåren.* dess hellre bör få saken nöjaktigt utredd. Att vi skola försöka påskynda detta genom en skrifvelse, är ju alldeles naturligt. Då säger man, att Kungl. Maj:t bör taga initiativet, ty det är en sak, som hör honom mest till. Det är det gamla vanliga tillvägagångssättet här i Riksdagen, att äfven om man vill en sak, skall man säga nej. Det är en besynnerlig riksdagsprincip, hvares finess jag, trots att jag suttit 15 år i Riksdagen, icke ännu lärt mig förstå. Är det så märkvärdigt, att Kungl. Maj:t icke binner tänka på allt möjligt och taga initiativ i allt, där så skulle vara önskligt? Och är det så förgripligt för svenska Riksdagen att komma med en vördsam framställning till Kungl. Maj:t i en så viktig sak som denna, att man af dylika, rent formella skäl skall afslå tillfälliga utskottets skrifvelseförslag och låta denna viktiga fråga hvila i afvaktan på Kungl. Maj:ts initiativ? Det synes mig vara af största vikt att, när vår arméorganisation med 8 månaders värnplikt 1909 träder i kraft, vi då i tid hafva tänkt på att ställa det så, att de värnpliktiges läkarevård blir fullt tillfredsställande ordnad.

För öfrigt är det en annan sak, som nog äfven bör tagas i betraktande. Skrifver nämligen icke Riksdagen nu, så finnes det icke någon garanti, att frågan blir så snart utredd. Herr Bildt tycktes särskildt önska, att ännu ett år skall förgå, innan något göres åt själfva saken, ty han ville, att sjukvårdsstyrelsen först skulle träda i verksamhet. Det är emellertid af vikt, att just detta år förloras, först och främst med hänsyn därtill att arméorganisationen blir fullt ordnad 1909, och för det andra just af det skäl, som både friherre Palmstierna och herr Bildt framhållit, då de sade, att det vore märkvärdigt, om Riksdagen nu skulle handla mot hvad Riksdagen själf förut beslutat beträffande garnisonssjukhusen. Tycka herrarna, att det verkligen vore så beklagligt, att, om vi förut begått ett misstag och anslagit medel för något, som kanske kunde visa sig vara öfverflödigt, vi i tid sökte rätta detta, innan garnisonshusen, till hvilka Riksdagen visserligen beviljat medel, byggdes? Vore det så orätt, att man hellre stämde i bäcken än i ån och, i stället för att kasta ut miljoner, sökte utreda, huruvida icke städerna och landstingen vore hågade att gå in på en öfverenskomelse om de värnpliktige sjukas öfverförande till länslasaretten? Ty en dylik anordning blefve väl blott en penningfråga, hvilken ju dock behöfde en grundlig utredning. När regeringens medlemmar, öfverfältläkaren och framstående militärläkare, kauske flertalet af öfriga svenska läkare äro för denna motion, anse då herrarne, att efter det Andra Kammaren fattat sitt beslut i enlighet med utskottets hemställan, vi böra af rent formella skäl afslå denna hemställan, emedan det icke vore passande att skrifva till Kungl. Maj:t om denna sak. Är det rätt att undanskjuta denna fråga, med risk att förlora en dyrbar tid? Är det då icke bättre, att Riksdagen tager initiativ och säger ifrån att den önskar en utredning härom ju förr dess hellre?

Friherre Palmstierna yttrade, att utskottet beklagat sig öfver att det vore ett alltför stort antal bataljonsläkarebefattningar. Detta är icke meningen, hvilket synes längre fram i utskottets betänkande. Det blir fullkomligt lika stort antal läkare som förut, men i reserven. Det är

bara fråga om en omorganisation af bataljonsläkarebefattningarna, som det visas på sid. 5 i betänkandet, där det står, att bataljonsläkarna blifvit uppdelade i »äldre» och »yngre». Denna förändring innebär enligt mitt sätt att se saken en väsentlig förbättring. Ty på samma gång som dessa personer få sin utbildning som militärläkare, så blifva de, genom att deras tjänst icke onödigtvis tages i anspråk, i tillfälle att förskaffa sig inkomster genom enskild praktik utan att det, som nu stundom sker, kommer i kollision med deras tjänsteutöfning. Den faran hotar onekligen, att man försätter militärläkarne i en sådan ställning, att de icke kunna skaffa sig skälig utkomst, såsom motionären också mycket riktigt visat. Öfverbefolkning och trängsel af läkare på de platser, där regementena äro förlagda, uppstar, och man riskerar att skapa ett proletariat på detta område, och det vill jag icke vara med om.

Här ha också framhållits betänkligheter, huruvida städerna och landstingen skola komma att gå in på en öfverenskommelse. Det är just det, som själfva utredningen skall visa. På samma sätt förhåller det sig med platserna på länslasarett. Om de äro för få, så behöves det möjligen nya tillbyggnader, i hvilket fall staten väl får deltaga i kostnaderna därför, men nog blefve detta i allt fall billigare än att bygga särskilda garnisonssjukhus vid alla kasernerna. Men allt detta behöfver ju en grundlig undersökning, hvilken ju tar tid och sålunda icke får uppskjutas.

Jag vill icke vidare uppehålla kammaren, men jag vågar hoppas, att kammaren icke måtte af rent formella skäl afslå en så viktig fråga som den föreliggande. Åtminstone vill jag icke vara med om något sådant utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Jag har mycket större fog än den siste talaren att be om ursäkt, därför att jag uppträder i denna fråga. Det var icke öfverraskande att han uppträdde, ty han ådagalade en sådan detaljkänedom, att det väckte min beundran. Jag saknar tyvärr denna detaljkänedom, men denna fråga bedömer jag ur principiell synpunkt. Jag skall strax komma till den princip, som för mig är afgörande, men innan dess må det vara mig tillåtet att säga några ord i anledning af den diskussion, som här är förd.

Det har väckt min synnerliga uppmärksamhet huru man kunnat vara så säker om hur allt skall gå. »Man har grundad anledning att antaga, det förslaget från sjukvårdsstyrelsen kommer att gå i samma riktning som det nu af motionären framställda.» Så har ord för ord nyss yttrats från denna plats. Hur i all rimlighets namn vet denne talare det? Ty jag kan väl icke tro, att man har för afsikt att gå förbi regeringen och genast framlägga förslaget i Riksdagen och på så sätt påtvinga statsmakterna en uppfattning, som är, om jag så må säga, utarbetad i enrum.

Det har vidare af en annan talare lämnats en skildring af de nuvarande militärläkarnes sätt att gå till väga. Det var en skildring, som både förvånade mig och gjorde mig ledsen, ty om hans skildring är riktig, måtte de icke vara synnerligen lyckliga i sin verksamhet. Jag hade dock trots motsatsen. Om de vore så litet skickade för sitt kall, som af den talarens yttrande framgick, hvad skulle man då vinna

*Ifrågasatt om-
organisation
af fältläkare-
kåren.*
(Forts.)

Ifrågasatt om organisation af fätläkarekåren. genom att antaga detta förslag? Det är väl icke meningen att afskeda hela den stab, man har af militärläkare, utan man skall väl behålla de nuvarande.

(Forts.)

Men jag kommer nu öfver till den principiella sidan af saken och jag vill därvid framhålla två synpunkter.

Jag kämpar för en sak, som kanske icke har utsikt att lyckas, men jag gör det i alla fall, enär jag anser den vara riktig. Här heter det numera: hvad intryck skall det göra i landet, om Första Kammaren säger nej, sedan Andra Kammaren sagt ja? Första Kammaren bör icke säga nej! Då frågar jag: hvad tjänar Första Kammarens pröfningsrätt till? Jag har nog hört talas om att den pröfningsrätten bör beläggas med vissa inskränkande bestämmelser, men så länge vi hafva denna pröfningsrätt, har jag rätt att säga nej, om jag anser det bäst. Om jag är ett rö, som böjer sig för vinden, som blåser för dagen, så är alltid lättare att vara med opinionen än mot, och det är fasaväckande lätt att bara säga ja. Detta är en synpunkt, nu kommer jag till den andra. Den är, att här synes pågå ett arbete genom motioner i Riksdagen i syfte att i all välvilja och omtanke komma åt allt, hvad till medicinalstyrelsen hör. Jag känner icke de inre detaljerna, hvarför man vill komma åt medicinalstyrelsen. Det kommer icke mig vid och jag bryr mig ej därom. Men det är en händelse, som ser ut som en tanke, att här i kammaren nyss delats ut ett betänkande från Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, n:o 35, som innehåller en tillstyrkan af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående behovet af medicinalstyrelsens omorganisation samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda. Mina herrar, jag vet icke, hvad som är bakom, men hvad jag vet är, att jag vill, att så länge vi hafva en regering, skola vi öfverlämna åt regeringen initiativet i fråga om ämbetsverkens organisation. Det är då klart, att hvad Första Kammarens första tillfälliga utskott i sitt betänkande på sid. 11 sagt, som för öfrigt är det enda utskottet själfvt sagt, måste från min sida möta bestämda gensägelser. Utskottet säger:

»I likhet med motionärerna finner utskottet uppenbart, att vår armés hälsovård och sjukvård äro behäftade med åtskilliga bristfälligheter, hvilkas betydelse torde komma att växa i samma mån, som vår nya härordning träder i full tillämpning.»

Mina herrar, jag har från denna plats vid många tillfällen liknat våra skrifvelseförslag vid de dagordningar, som förekomma i andra parlament, och sagt, att vi icke känna till andra dagordningar. Jag har haft orätt. Detta är en dagordning i sin renaste form, ett fullkomligt misstroendevotum mot regeringen. Detta misstroendevotum saknar jag för min del anledning att skriva under och jag tager afstånd från det. Mina herrar, finnes det verkligen grund för att påstå, att vår nuvarande regering icke är initiativkraftig liksom också den näst föregående. Jag tror då snarare att det finnes fog för det uttalandet, som nyligen fölldes, att om man hade någon anmärkning i detta fall att göra mot den nuvarande regeringen, så gick den i motsatt riktning. Låt då regeringen taga det initiativ, som tillkommer den!

Jag har i ett annat anförande uttalat min uppfattning af rege-^{ifrågasatt om-} ringsmaktens ställning till dylika frågor. Den står jag vid. Jag vill ^{organisation} hafva en initiativkraftig regering på samma gång som jag håller på af ^{fällläkare-} Riksdagens rätt hårdare än mången i denna kammare. Det har jag ^{kåren.} under min verksamhet som riksdagsman visat mer än en gång. Men låt regeringen i rent administrativa frågor hafva sitt ord med!

(Forts.)

En ärad talare, som jag förut citerat, sade, att det häändt, om jag hörde rätt, att sjuka soldater förr behandlades på det sätt, att man infann sig i stugan där soldaterna lågo och frågade: »lefver ni än» och fick då understundom till svar »af de döde ett nej». Det skulle fögnas mig, om han finge det svaret af Första Kammaren i dag på sin fråga.

Herr Björck: Det var icke fråga om en läkarerond. Läkare funnos ej att tillgå. Jag omtalade blott en historia, huru sjukvården gick till under finska kriget år 1808, som skulle utgöra en påminnelse för oss att i god tid ordna den militära sjukvården, då man *nu* har betydligt större anspråk på denna än *förr*.

Herr Grundberg: Det var en särdeles amper skildring, som herr Cavalli gjorde, på hvad sätt den här motionen kommit till. Han talade om enrum och att gå vid sidan om och allt hvad det var. Det är något, som jag icke vet af. Tvärtom vet jag, att denna sak varit mycket på tal och visst icke talats om i enrum, utan den har offentligen diskuterats, och de flesta talare, som varit läkare, ha varit med om att något skulle göras. Då jag framkommit med denna motion, så har det icke varit min mening, att den skall vara ett misstroende mot regeringen. Det kan väl icke finnas någon anledning därtill, utan tvärtom anser jag, att om en sak är riktig, så bör man framkomma med den, i synnerhet nu, då man har, som det händelsevis framhölls af general Bildt, att bygga en massa sjukhus, och då det gäller, om man af dem skall göra en militär inrättning eller om man skall ordna den militära sjukvården i förening med den civila. Hvad han sade är just ett skäl för denna skrivelse, så att man får detta klart, innan man bygger. Sedan kanske det är för sent.

General Bildt bestred också, att öfverfältläkaren skulle vara chef för militärläkarekåren. Det är han naturligtvis i fråga om militärmedicinska förhållanden, och det är endast det, som afses. Sjukvårdsstyrelsen är föremål för herr Bildts omtanke, och han säger, att man skall vänta med att aflåta någon skrivelse, till dess sjukvårdsstyrelsens verksamhet börjat. Man behöfver emellertid icke hafva någon särskild omtanke om sjukvårdsstyrelsen. Den får utan tvifvel tillfälle att samsätta sig med denna skrivelse, om den blir af. Om kammaren förkastar motionen, blir det ett långt uppehåll, och det kan naturligtvis icke lända saken till nytta. Tvärtom, under tiden fortfar det af alla erkända otillfredsställande tillståndet, och man får en mängd missnöjda läkareproletärer.

Herr von Möller: Blott ett par ord gentemot herr Cavalli! Han sade, att han icke hade någon sakkännedom i ämnet, och det kan jag så väl förstå. I stället vände han sig mot saken af rent formella skäl.

Ifrågasatt om-organisation af fältläkarkåren. (Forts.) Jag är den förste att erkänna, att det vore lyckligt, om vi närmade oss den tiden, ju förr dess bättre, då en regeringsrätt komme till stånd och kunde taga bort den tyngd, som nu hindrande hvilar på regeringens axlar. Men till dess tror jag, att det är alldeles nödvändigt att Riksdagen får lof att säga sin mening äfven beträffande administrativa frågor. Om Riksdagen gör detta, behöfver det därför ingalunda uppfattas som något misstroende mot regeringen. Det måtte väl hvar och en förstå, som sett, huru den nuvarande regeringen kommit in till Riksdagen med något öfver 200 propositioner. Man kan icke säga, att det i denna motion ligger någon misstro mot denna regerings arbetskraft och arbetsduglighet. Jag tror emellertid, att i vissa frågor kan Riksdagen — och bör den också — göra sina framställningar. Ett utaf de skäl, som jag anser vara det allra viktigaste för att vi nu böra afåta eu skrifvelse, är, att en kommitté snarast möjligt måtte komma till stånd och ingalunda ligga med händerna i kors och taga sommarferier, som herr Bildt nämde. Tvärtom hoppas jag, att den måtte arbeta raskt, ty ingen tid är att förlora. Ett annat skäl är frågan om garnisonssjukhusen. Vilja herrarne, att vi skola låta ett år gå utan att göra något åt denna viktiga frågas lösning? Är 1909 komma de värnpliktige in med åtta månaders öfningstid. Skola då garnisonssjukhusen, om de skola byggas vid alla kasernerna, hinna bli färdiga till dess? Eller om det skulle visa sig öfverflödigt att bygga, ifall städerna och landstingen visa sig villiga att mottaga militära sjuka på sina lasarett, bör man då hafva uppskjutit eu utredning? En föregående utredning är ju nödvändig för att träffa det riktiga afgörandet af dessa viktiga frågor, och det är ju bättre att denna undersökning med snaraste vidtages. Det vore bra besynnerligt, om en sak, som synes hafva sympatier öfverallt bland militär- och andra läkare, skulle af rent formella skäl mötas med afslag här i kammaren, sedan den blifvit bifallen af Andra Kammaren. Det vore ytterst beklagligt. Det afslaget skulle visserligen vittna om kammarens lojalitet, men också vittna om kammarens brist på förutseende.

Herr Törneblad: Det har blifvit sagdt under diskussionen, att om man afslår utskottets hemställan, skulle man förlora ett år. Under den satsen tror jag nästan att man får sätta till hvad som brukade stå under propositionerna i gamla Euklides: »H. S. B.» Men med ett frågetecken efter, huruvida det verkligen är bevisadt. Ty här är fråga om att Riksdagen skali begära en utredning. Man kan emellertid vara fullt öfvertygad, att regeringen tager fasta härpå och sätter i gång en utredning — om nu utredningen skall ske genom en kommission eller på annat sätt, det kan jag icke yttra mig om. Vi hörde emellertid, att motionen icke kunde komma fram, förrän den centrala förvaltningen var ordnad. Det har äfven varit ett skäl för regeringen att icke förr utreda frågan. Jag vill icke tro, att det ligger något misstroende bakom motionen, men för att hjälpa regeringen vill jag icke öka antalet skrivelser. En af talarne på hallandsbanken sade nämligen, att man icke kan undra på om Riksdagen kommer fram med sina önskingar, när regeringen icke har tid att tänka på allt. Låt oss därför hjälpa regeringen, när den onekligen är så öfverhopad af arbete ge-

nom de många skrivelserna från Riksdagen. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats, dels att kammaren skulle bifalla Första Kammarens tillfälliga utskotts föreliggande hemställan och biträda Andra Kammarens genom protokollsutdraget n:o 402 delgifna beslut, dels ock, att kammaren skulle afslå utskottets berörda hemställan och vägra biträda Andra Kammarens beslut.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan och biträdande af Andra Kammarens beslut vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtande n:o 19 och biträder Andra Kammarens genom protokollsutdrag n:o 402 delgifna beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Första Kammaren sitt tillfälliga utskotts berörda hemställan och vägrar biträda Andra Kammarens beslut.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 30.

Nej — 56.

Föredrogs ånyo Första Kammerens tillfälliga utskotts den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beskattnings- eller andra åtgärder i syfte att ägare af kalmark eller annan ödelagd skogsbördig mark må föranledas till åtgärder, hvarigenom marken kan småningom komma i växtligt skick. Ang. skogsodling å kalmark m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 169, hade herr C. A. Lindhagen föreslagit, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till åtgärder i syfte att i skäligen fall ägare af kalmark eller annan ödelagd skogsbördig mark och särskildt sådan mark, som ödelagts före det 1903 års lag om enskilda skogar trädt i kraft, måtte föranledas till åtgöranden, hvarigenom marken kunde småningom komma i växtligt skick.

Sedan Andra Kammaren på framställning af sitt fjärde tillfälliga

Ang. skogsod- utskott, till hvilket motionen blifvit hänskjuten, för sin del beslutat,
 ling å kalmark att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl.
 m. m. Maj:t ville taga i öfvervägande, i hvad mån åtgärder, utöfver hvad
 (Forts.) som från statens sida redan för ändamålet åtgjorts, skulle kunna vid-
 tagas i syfte att i skäligen fall jämväl ägaren af kalmark eller annan
 ödelagd skogsbördig mark och särskildt sådan mark, som ödelagts före
 det 1903 års lag om enskildas skogar trädt i kraft, kunde föranledas
 till åtgörande, hvarigenom marken småningom kunde komma i växt-
 ligt skick, hade detta beslut delgifvits Första Kammaren, hvilken hän-
 visat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott, som i före-
 liggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första Kammaren ej
 måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Friherre Gyllenstierna: Lagutskottets aktade ordförande yttrade vid kammarens senaste sammanträde här i onsdags afton om en motion, att det hade varit lyckligt, om den icke framkommit, och denna motion var dock tillstyrkt af utskottet. Nu tyckes det tillfälliga utskottet hafva samma åsikt om föreliggande motion, efter som det afstyrkt densamma. Jag har emellertid en annan åsikt därom, och då denna min åsikt delats af Andra Kammaren, som bifallit den, ber jag att få ett ögonblick taga Första Kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag anser, att vi äro motionären tack skyldige för hans framläggande af denna motion, som har ett så stort fosterländskt syfte. Huru stora kalmarker, lämpliga till skogsodling, vi hafva här i landet, är jag icke i tillfälle att nu upplysa kammaren om, men utredning finnes i ämnet, och i alla händelser är det nog åtskilliga hundratusentals hektar utöfver den skogsmark, som erfordras såsom betesmark för nu varande kreatursstock. Får saken fortgå på detta sätt, så lära Sveriges inbyggare i början af nästa sekel icke komma att hysa alltför hög tanke om sina förfäders förtänksamhet. Om någon då händelsevis kommer att kasta ett öga i Riksdagens protokoll för 1907 och finner, att det var Första Kammaren, som äfven i denna fråga var den återhållande, lärer han icke så mycket undra öfver att kammaren just det året själf ansåg sig böra undergå en rekonstruktion. Jag vill icke, att mina efterkommande skola hafva något att förebrå mig i denna väg, och får därför vördsamt hemställa till kammaren att biträda Andra Kammarens beslut.

Då jag emellertid icke kan gilla motionärens motivering, skall jag bedja att något få granska densamma. I första punkten af föreliggande betänkande härom vill herr Lindhagen hafva bort ordet »uppenbarligen» i den mening, där det talas om att »skogens återväxt uppenbarligen äfventyras». Nåja, det kan vara detsamma, om ordet »uppenbarligen» här står eller icke. Och man har så många exempel på uppenbar vanvård, att en vaken skogsvårdsstyrelse nog kan hafva anledning att ingripa, äfven om ordet skulle stå kvar.

I fråga om andra punkten vill motionären ha ett förbud infördt, att växtlig ungskog icke får afverkas. Jag ber att få påpeka, att skogsbruk åtminstone delvis är till för att taga så stort utbyte som möjligt af marken, och fall kunna förekomma, då en kort cirkulations- tid är ekonomiskt fördelaktig. Hvad skulle man nu t. ex. säga i fråga

om jordbruket, om det icke tillåtes att hugga af säden. förrän den är Ang. skogsod-
ling å kalmärk
m. m.
mogen. I många fall kan vara lämpligt att hugga af den såsom grön-
foder och på detta sätt taga två grödor om året.

I tredje punkten återfaller motionären i sin lilla svaghet att vilja dela laudets inbyggare i två klasser, och den klass, hvilken skulle hafva bredare rygg, såsom han uttrycker sig, skulle genom lagliga åtgärder tvingas att skogsodla sina kalmarker med risk att annars betala skatt för dem. Jag behöfver ännu icke i denna kammare påpeka, att skyldigheterna härutinnan böra vara lika.

Det gäller nu här igen en sådan skrifvelse, som man så många gånger uttryckt sitt ogillande af. I detta fall är det åtminstone icke en skrifvelse i administrativt syfte. Det har sagts, att man icke bör skriva till Kungl. Maj:t, om man icke vet något sätt att få fram, hvad man begär; i annat fall anser man Riksdagen böra taga ungefär hvad som kommer. Jag tror emellertid icke, att man behöfver stanna i någon tveksamhet i detta fall. Kungl. Maj:t läser nog icke framlägga förslag vare sig om tvångsåtgärder eller om beskattning af kalmarker utan komma efter all sannolikhet utredningen och lagförslaget att utgå från synpunkten att på bästa sätt skaffa skogsvårdsstyrelserna ökade inkomster för att sätta dem i stånd att med mera kraft utföra sitt ansvarsfulla värf. Ja, mina herrar, här fordras mer än lagstiftningsåtgärder, här fordras allvarligt arbete i alla delar af landet, här fordras decentralisation och här fordras pengar, men dessa pengar komma att förränta sig väl. Jag förmodar, att de af herrarne, som besökte Norrköpingsutställningen, togo del af den jämförelse, som där var gjord mellan förräntning af medel, insatta i sparbank, och sådana som insatts i skogsbruk. Denna jämförelse var till skogsbrukets fördel. Nu har utskottet i motiveringen för afslag framhållit, att man ännu icke hunnit se, huru den nya skogslagsstiftningen verkar. Jag vill uttala såsom min åsikt, att utskottet förr kommer att få se just huru den verkar, om skrifvelsen bifalles, och detta är således icke något skäl för afslag enligt min uppfattning. Då jag således anser mycket viktigt, att något snart göres för att råda bot på nuvarande missförhållanden samt utväg finnes att få dem undanröjda, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka, att Första Kammaren biträder Andra Kammarens redan fattade beslut.

Herr Stephens: 1903 års skogslag och de i sammanhang därmed inrättade skogsvårdsstyrelserna kommo icke i verksamhet förrän från och med år 1905, till följe hvaraf det icke har varit så lätt för dem att ännu vidtaga några åtgärder, särskildt då medel började först inflyta under år 1905. Således var det egentligen först under år 1906, som skogsvårdsstyrelserna voro i tillfälle att göra något, och att skogsvårdsstyrelserna komma, oaktadt de icke äro därtill skyldiga, att vidtaga åtgärder äfven med hänsyn till sådan mark som afverkats, innan lagen trädte i kraft, bevisas däraf, att Kronobergs läns skogsvårdsstyrelse redan under detta år anslagit medel för kultiverande af sådan mark, som afverkats innan skogslagen kom till stånd. Således är det väl att antaga, att äfven andra skogsvårdsstyrelser komma att förfara på enahanda sätt. Man måste, enligt min åsikt, gifva sådana nya institu-

Ang. skogsod-
ling å kalmar-
k. m. m.
(Forts.)

tioner som skogsvårdsstyrelserna tid och tillfälle att taga initiativ och visa hvad de kunna uträtta, förrän man skrifer till Kungl. Maj:t. Vi hafva redan i år skrifvit till Kungl. Maj:t om att skogsvårdsmedlen skulle få användas till inköp och kultivering af kalmarker. Huruvida detta var klokt, vill jag låta vara osagdt, då jag tror att dessa medel skulle kunna användas på ett mycket fördelaktigare sätt med hänsyn till främjandet af skogsvården i landet. Jag ber att få framhålla, att det finnes tusentals hektar vattensjuk skogsmark, som till följd af brist på utdikning icke egentligen producera någonting. Genom att använda skogsvårdsmedlen till utdikning af dessa marker tror jag, att i många fall kunde vinnas mycket mer än genom att lägga ut pengar på kultivering af många äldre kalmarker. Dessa sankta marker äro nämligen fruktbar jord, som kan producera skog fort, då å samma blir hastig och stor växtlighet. Mycket af de gamla markerna äro sådana, att de flere gånger blifvit besädda, utan att det har lyckats få skog att växa. Det har varit uppbränd mark, med matjorden fördärfvad. Därigenom har skogskulturen icke gått till, och många tusen kronor blifvit bortkastade på försök att få skogskultur på dessa marker. Där marken är bördig, ligger det i ägarens eget intresse, lika väl som när han brukar sin åker, att bruka sin skogsmark. Man har sagt, att det finnes ingen uppmuntran för odling af skogsmark, därför att det dröjer för länge, därigenom att ägaren icke kan få någon afkastning däraf under sin lifstid. Det var nog förhållandet förr i tiden, då det egentligen icke lönade sig att afverka annat än sågtimmer, med tio-tum i toppdiameter, men numera, sedan man fått lättare kommunikationer och skogsprisen gått upp, lönar det sig mycket bra att afverka klenare dimensioner, så kleua att de endast kunna användas till pappersved och pitprops. Och troligen lönar det sig mycket bättre att producera den varan än att producera de efter s. k. uthållig skogsvård dyra stortimmerträden. Om man räknar ränta på hvad det kostar med hänsyn till produktionen af det gröfre timret och tager i betraktande, att man tager tre skördar af det klenare timret mot en af det grofva, är det min öfvertygelse, att det lönar sig mycket bättre i många fall, där de lokala förhållanden äro lämpliga och kommunikationerna sådana att det är lätt att komma ut med varan till kusten eller till fabriken, att med kortare omloppstid producera klenare timmer. Således finns det icke någon anledning, hvarför icke jordägaren af eget initiativ skulle kultivera sina kalmarker. Men med hänsyn till den kalmark, som är afverkad senare, än lagen kom till stånd, är ju allaredan afverkaren eller jordägaren skyldig att vidtaga de åtgärder, som äro nödiga för att få nöjaktig återväxt på marken. Således förefaller det mig, att här finnes ingen anledning att genom en skrivelse påpeka, att åtgärder skulle vidtagas, hvilka endast skulle vara gällande för *en* kategori af jordägare, men icke för en annan.

Här står, att det skulle vara fråga om åtgärder »i skäligen fall». »Skäligen fall», det kan jag icke tolka på annat sätt, än att, när jordägaren icke har tillräckliga tillgångar, då skulle hjälp lämnas. Men har han tillgångar, skall ingen hjälp lämnas. Härvidlag får jag nämna, att de skogsägare, som hafva vårdat och skyddat sin skog och därför hafva skog att exportera, dessa skogsägare är det, som hafva lämnat

de tillgångar, hvarmed skogsvårdsstyrelserna skola vidtaga åtgärder. *Ang. skogsodling å kalmark m. m.*
 Då tycker jag det vara hårdt, att dessa, som lämnat alla tillgångar, icke skola få någonting, men andra, som hafva sköflet sin skog och förslösat sin egendom och icke vilja vidtaga någon åtgärd för att deras efterkommande skola få fördel af den mark, de hafva innehaft, dessa skola behandlas såsom särskildt gynnade personer. Jag finner således, af hvad jag nu framhållit, ingen anledning hvarför Första Kammaren skulle biträda Andra Kammarens beslut, och därför ber jag att få yrka afslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Bremberg: Motionären anser, att man genom beskattningsåtgärder skulle befördra återväxten på sådana kalmarker, som varit kala före år 1903. För min del anser jag tvärtom, att man genom dylika åtgärder skulle omöjliggöra kulturen för redan ekonomiskt svaga jordägare. I regel finnas väl dylika kalmarker hufvudsakligen hos sådana jordägare, som nödgats tillgripa skogen för att kunna reda sig samt för att ej vara tvungna att sälja sina egendomar. Om de nu äro fattiga förut, bör man väl inte göra dem utfattigare, ty då omöjliggör man ju helt och hållet för dem att åter kultivera. Tvärtom borde man, i stället för att beskatta dem, understödja dem. Dessutom finnas många jordägare, som behöfva kalmarker som betesmark, och många kalmarker kunna vara så dåliga för skogsbörd, att det ej lönar sig att kultivera dem, utan man får nöja sig med hvad naturen själf åstadkommer.

Om det är en svårkultiverad mark, gå kostnaderna för plantering till mera än 100 kronor per hektar. Tager man i betraktande att dessa 100 kronor efter 15 år genom ränta på ränta fördubblas, så gör det 200 kronor; efter 30 år 400 kronor; efter 45 år 800 kronor; efter 60 år 1,600 kronor; efter 75 år 3,200 kronor; efter 90 år 6,400 kronor; efter 105 år 12,800 kronor och efter 120 år 25,600 kronor. Man kan just icke påräkna att hafva någon ordentlig timmerskog i öfre Norrland förrän efter en tid af 120 år. Då skulle det väl vara bra hårdt att tvingas till att lägga ned pengar, som skulle på en hektar efter 120 år uppgå till 25,600 kronor. Valuta därför vore som hvar och en kan förstå omöjlig att erhålla. Då finnes det, om man vill kultivera väl, såsom en föregående talare sade, ett billigare sätt, nämligen genom att kultivera myr och sumpmark. Genom att torrlägga sådan mark kan man åstadkomma mycken skog, ty på sådan mark växer skogen mycket hastigare än på den mark, hvarom här är fråga. Jag anser, att en sådan tvångsåtgärd, som här är föreslagen, är alldeles olämplig; utan det vore mycket bättre, om man ville understödja den, som behöfver hjälp för sin skogskultur. Med anledning däraf yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Fränckel erhöU på begäran ordet och yttrade: På uppdrag af statsutskottets ordförande får jag vördsamt anhålla, att å föredragningslistan för morgondagen bland andra gången bordlagda ärenden måtte sättas främst statsutskottets utlåtanden n:is 145 och 146 och därefter statsutskottets utlåtande n:o 164 angående löneroglering för personalen vid statens järnvägar, vidare statsutskottets utlåtanden n:is 149, 148 och 147 samt slutligen öfriga ärenden i den ordning de förekomma på föredragningslistan.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,25 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
